

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Львівська політехніка»
Кафедра політології та міжнародних відносин

«Україна – ЄС: цифрова трансформація»

*Методичні рекомендації до викладання навчального курсу із застосуванням
інтерактивних методів навчання*

*для студентів
усіх спеціальностей
Національного університету «Львівська політехніка»*

Львів – 2022

«Україна-ЄС: цифрова трансформація»: методичні рекомендації до викладання навчального курсу із застосуванням інтерактивних методів навчання для студентів усіх спеціальностей Національного університету «Львівська політехніка» (Автори: д. політ. н., проф. Турчин Я.Б., к. політ. н., доц. Івасечко О.Я., к. політ. н., доц. Цебенко О.О., к. політ. н., ст.викл. Сухорольська І.Ю., к.іст.н., доц. Вовк Н.С., к.т.н., доц. Марковець О.В., к.т.н., доц. Каша Л.В., доктор філософії Забавська Х. Ю.). – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2022. – 36 с.

Укладачі:

Професор кафедри політології та міжнародних відносин, д. політ. н., проф.	Турчин Я.Б.
Доцент кафедри політології та міжнародних відносин, к. політ. н., доц.	Івасечко О.Я.
Доцент кафедри політології та міжнародних відносин, к. політ. н., доц.	Цебенко О.О.
Старший викладач кафедри політології та міжнародних відносин, к. політ. н., доц.	Сухорольська І.Ю.
Доцент кафедри соціальних комунікацій та інформаційної діяльності к. іст. н., доц.	Вовк Н.С.
Завідувач кафедри соціальних комунікацій та інформаційної діяльності к. т. н., доц.	Марковець О. В.
Асистент кафедри політології та міжнародних відносин доктор філософії	Забавська Х. Ю.
Доцент кафедри електромехатроніки та комп'ютеризованих електромеханічних систем к. т. н., доц.	Каша Л. В.

Методичні рекомендації до викладання навчального курсу розроблені в рамках реалізації проєкту ERASMUS+ J.MONNET CHAIRS «ЄВРОПЕЙСЬКІ СТУДІЇ ДЛЯ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» (Номер проєкту: 101047462 — EUSTS — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH)

**Co-funded by
the European Union**

Фінансується Європейським Союзом. Проте висловлені погляди та думки належать лише авторам і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з питань освіти та культури. Ні Європейський Союз, ні грантодавець не можуть нести за них відповідальність.

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the authors only and do not necessarily reflect those of the European Union or European Education and Culture Executive Agency. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

ВСТУП

У Національному університеті «Львівська політехніка» запроваджено інтерактивний та міждисциплінарний навчальний курс (модуль) «Україна – ЄС: цифрова трансформація» в межах програми Європейського Союзу Еразмус+ на пряму Жан Моне кафедра за підтримки Європейського інструменту сусідства. Проєкт «Європейські студії для технічних спеціальностей в Національному університеті «Львівська політехніка» (EUSTS) реалізується у Національному університеті «Львівська політехніка» впродовж 2022 – 2025 рр. та охоплює три заходи з викладання, науково-дослідницькі роботи та численні івенти для популяризації знань про Європейський Союз та євроінтеграційний курс України. Команда проєкту: Турчин Ярина, д. політ. н., професор, директор Інституту гуманітарних і соціальних наук – керівник проєкту; Івасечко Ольга – к. політ. н., доц. кафедри політології та міжнародних відносин; Цебенко Олег – к. політ. н., доцент кафедри політології та міжнародних відносин; Сухорольська Ірина – к. політ. н., старший викладач кафедри політології та міжнародних відносин; Марковець Олександр – к.т.н., доц., завідувач кафедри соціальних комунікацій та інформаційної діяльності; Вовк Наталія – к.іст.н., доцент кафедри соціальних комунікацій та інформаційної діяльності; Каша Лідія – к.т.н., доцент електромехатроніки та комп'ютеризованих електромеханічних систем; Забавська Христина – доктор філософії, асистент кафедри політології та міжнародних відносин. Сайт проєкту: <https://lpnu.ua/yests>.

Метою інтерактивного міждисциплінарного курсу є формування у студентів необхідних теоретичних і практичних знань про ЄС та євроінтеграційну тематику, європейські стандарти у сфері цифрових технологій, цифровий потенціал України в контексті європейської інтеграції; набуття практичних умінь і навичок для майбутньої професійної діяльності під час імплементації європейських цифрових стандартів, зафіксованих в Угоді про асоціацію України з ЄС.

У результаті вивчення дисципліни студент повинен: 1) *знати* принципи, механізми та процеси забезпечення зовнішньої політики держави; особливості взаємодії окремих країн та регіонів на глобальному, регіональному та локальному рівнях; основні етапи європейської інтеграції, заснування та інституційну організацію ЄС; засади Єдиного цифрового ринку ЄС; зміст Цифрового кодексу ЄС; особливості стратегії цифрової трансформації України; цифрову адженду України; 2) *розуміти* зміст інституціональної організації та трьох опор ЄС; спільні горизонтальні та секторальні політики ЄС; європейські стандарти у сфері цифрових технологій; цифровий потенціал України; проблеми діджиталізації України в контексті європейської інтеграції; Digital Agenda та Digital Single Market; положення Угоди про асоціацію з ЄС у сфері цифровізації; 3) *вміти* практично застосувати прогресивні практики ЄС для цифровізації України; інструменти та можливості, пропонувані Європейським Союзом для гармонізації цифрових ринків, забезпечення стійкої цифрової трансформації України, у тому числі через ініціативу ЄС EU4Digital; застосовувати набуті знання в своїй майбутній професійній діяльності під час імплементації європейських цифрових стандартів, зафіксованих в Угоді про асоціацію України з ЄС; 4) *оволодіти навичками*: цифрового громадянина; застосування технологій; творчої комунікації; критичного та креативного мислення; ефективного навчання; прийняття поінформованих, відповідальних рішень; аналізу та оцінки інформації; формування питань на основі інформації; використання ефективних стратегій для пошуку інформації; узагальнення інформації в письмовій, графічній та усній формах; роботи в команді для досягнення мети; забезпечення лідерства; вирішення проблем; формування ефективної та раціональної аргументації; управління проєктною діяльністю.

Особливістю навчального курсу є засвоєння студентами теоретичних знань у поєднанні з практичними навичками, у тому числі й у сфері наукової роботи, залучення до навчального процесу стейкхолдерів, формування у студентів професійних і загальних компетентностей, необхідних у подальшій професійній діяльності.

Форми і методи навчання: лекції, інтерактивні семінарські заняття (мозкова атака, дискусія, кейс-стаді, робота в команді, дебати, симуляційні ігри, медіація, відео-, аудіо- та фотозасоби), студентський проєкт (проджект менеджмент), участь в івентах (тренінги, медіатека, «Speaking Club», регіональний вебінар, молодіжний форум, екскурсії, конкурс відеороликів, воркшопи, імітаційні ігри, хакатони конференції, зимова школа, гостьові лектори тощо).

Методи і критерії оцінювання: усне опитування, студентський проєкт, проміжне та підсумкове тестування.

Викладання навчального курсу супроводжуються численними додатковими заходами проєкту, які сприятимуть засвоєнню знань та формуванню критичного мислення в студентів, як-от: діяльність інноваційного центру «Європейські студії для технічних спеціальностей»; серія публічних лекцій; Академія з європейських студій «Децентралізація та розвиток громад: програми ЄС для України»; «Зимова єврошкола»; Speaking Club «Нові європейські тренди та професійне зростання»; захід із медіаграмотності «Правда про ЄС»; конкурс найкращого проморолика «EUROVISION»; «Євротекa»; Green Deal Euro Day у школах; екскурсії «Європейські паблік - тури»; воркшоп «Прокачай свою діджиталізацію».

Тематичний план дисципліни

Лекційні заняття:

№ з/п	Тема заняття	Кількість годин
1.	Тема 1. Європейський Союз: від історії створення до сьогодення. 1.1 ЄС: історичні передумови та причини виникнення. 1.2. Паризький договір 1951 (ЄСВС), Римські договори 1957 року та Договір про Євроатом та їх значення для Об'єднаної Європи. 1.3. Інституціональна система ЄС.	2
2.	Тема 2. Три опори (підвалини, колони) ЄС як підґрунтя для спільного союзу. 2.1. I опора ЄС – співпраця держав у сфері економіки – наддержавний рівень. 2.2. II опора ЄС – співробітництво держав-членів у сфері зовнішньої політики та політики безпеки та оборони – міжурядовий рівень 2.3. III опора ЄС – співпраця держав у сфері внутрішніх справ та юстиції – міжурядовий рівень.	2
3.	Тема 3. Спільні політики ЄС. 3.1. Горизонтальні політики ЄС: їх зміст та значення для Об'єднаної Європи. 3.1.1. Спільна регіональна політика ЄС. 3.1.2. Спільна соціальна політика ЄС. 3.1.3. Спільна податкова політика ЄС. 3.1.4. Спільна політика ЄС у сфері конкуренції. 3.1.5. Спільна політика ЄС щодо охорони навколишнього середовища. 3.2. Секторальні політики ЄС: особливості та проблеми імплементації. 3.2.1. Спільна промислова політика ЄС. 3.2.2. Спільна освітня (дослідницька) політика ЄС. 3.2.3. Спільна енергетична політика ЄС. 3.2.4. Спільна транспортна політика ЄС. 3.2.5. Спільна сільськогосподарська політика ЄС.	4
4.	Тема 4. Співпраця держав-учасниць Східного партнерства в сфері цифрових технологій з ЄС. 4.1. Цифровий порядок денний та створення єдиного цифрового ринку ЄС. 4.2. «Цифровий компас ЄС». 4.3. Індекс DESI (The Digital Economy and Society Index). 4.4. Загрози та виклики на шляху формування ЄЦР ЄС. 4.5. Цифровізація в країнах Східного партнерства.	4
5.	Тема 5. Співпраця України та ЄС у цифровій сфері. 5.1. Цифровізація як важлива складова європейської інтеграції України. 5.2. Загальні тенденції, передумови та результати цифрового розвитку України за підтримки ЄС. 5.2.1. Телекомунікаційні послуги та цифрова інфраструктура.	2

	<p>5.2.2. Електронне врядування, кібербезпека, електронні довірчі послуги та електронна ідентифікація.</p> <p>5.2.3. Електронна торгівля та віртуальні активи.</p> <p>5.2.4. Сфера інновацій, інформаційно-комунікативних технологій та стартапів.</p> <p>5.2.5. Цифрові навички та компетентності, цифровізація освіти та навчання онлайн.</p> <p>5.2.6. Електронна охорона здоров'я.</p> <p>5.3. Ключові завдання для розвитку цифрового потенціалу України в контексті європейської інтеграції.</p>	
6.	<p>Тема 6. Діджиталізація України: проблеми і перспективи.</p> <p>6.1. Особливості діджиталізації України в контексті європейської інтеграції.</p> <p>6.1.1. Цілі, візія та місія процесу цифрової трансформації в Україні.</p> <p>6.1.2. «Цифрові» тренди та виклики для України.</p> <p>6.2. Основні принципи політики «цифровізації» України.</p> <p>6.3. Основні напрями цифрового розвитку України.</p> <p>6.4. Гармонізація із Digital Agenda та Digital Single Market ЄС. Ініціативи розвитку.</p> <p>6.5. Рекомендації та першочергові кроки для розвитку цифрового потенціалу України, відповідно до європейських тенденцій.</p> <p>6.6. Ризики цифровізації для сучасного світу та України.</p>	2
Усього годин		16

Семінарські заняття:

№ з/п	Тема заняття	Кількість годин
1.	Становлення та розвиток Європейського Союзу.	2
2.	Співробітництво держав-членів ЄС у різних сферах життєдіяльності суспільства.	2
3.	Ключові підходи до трактування спільних політик ЄС та їх класифікації.	2
4.	Нові пріоритети спільних політик ЄС та виклики цифровізації.	2
5.	Цифровізація суспільно-політичної сфери.	2
6.	Цифрова інфраструктура державного управління.	2
7.	Цифрова трансформація бізнесу.	2
8.	Національна кібербезпека: можливості та виклики.	2
Усього годин		16

Самостійна робота:

№ з/п	Найменування робіт	Кількість годин
1.	Підготовка до семінарських занять та заліку.	58
2.	Виконання обов'язкового індивідуального домашнього завдання – студентського проекту.	30
Разом		88

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ЗАНЯТЬ

Тема: Становлення та розвиток Європейського Союзу

Теоретичні завдання

1. Історія виникнення ЄС.
2. Договори співпраці країн об'єднаної Європи.
3. Система управління ЄС.

Методичні вказівки до теоретичних завдань

У першому питанні слід висвітлити: передумови європейської інтеграції (економічні, політичні, ідеологічні); основні складові «плану Шумана»; історичну генезу формування ідеї Сполучених Штатів Європи; характеристику концепції «пан'європеїзму»; особливості розвитку концепту європейської єдності в роки Другої світової війни та післявоєнний період.

У другому питанні слід розкрити: особливості Паризького договору 1951 року (ЄСВС) – мету, завдання, ключові характеристики; діяльність інституцій Європейського об'єднання вугілля і сталі; переваги та недоліки функціонування Європейського об'єднання вугілля та сталі; ключові характеристики Римських договорів 1957 року, передумови створення Європейського Економічного Співтовариства (ЄЕС) та Європейського співтовариства з атомної енергії (Євроатом); зміст Договору про злиття 1965 року, Люксембурзького договору від 1 січня 1971 року, Єдиного Європейського Акту 1986 року, Маастрихтського договору 1992 року, Амстердамського договору 1997 року, Ніщцького договору 2001 року, Лісабонського договору 2007 року.

У третьому питанні слід розглянути: систему управління Європейським Союзом, зміст понять «інститути ЄС» та «інші органи та установи ЄС»; етапи розвитку організаційно-інституційної структури ЄС; типологію правових актів ЄС; повноваження та формування Європейської ради; Європейського парламенту; Ради Європейського Союзу; Європейської комісії; Суду ЄС; Європейського центрального банку; Рахункової палати; інституту омбудсмена ЄС; Європейського інспектора із захисту даних; Європейського інвестиційного банку; Європейського інвестиційного фонду; Європейського економічного і соціального комітету; Комітету регіонів та Європейської служби зовнішніх справ.

Методичні рекомендації до застосування інтерактивних методів навчання

1. Вступна дискусія (15-20 хв.). Тематичні питання: «У чому особливість європейської інтеграції?», «Особливості розвитку європейської ідеї у воєнний період»; «Роль договорів у розвитку ЄС»; «Основні напрями роботи головних органів та інститутів ЄС».
2. Вправа «Арт-галерея «Європейський Союз». Студенти ознайомлюються з Арт-галереєю на тему становлення Європейського Союзу (логотипи, постаті, події тощо). Основне завдання: віднайти текстовий відповідник до кожного тематичного зображення та висловити власну думку про той чи інший факт. Задля посилення навчального ефекту паралельно застосовується вправа «Що? Де? Коли?», яка дозволяє конкретизувати або уточнити певні події, дати, підходи тощо (15-20 хв).
3. Вправа «Асоціація». Студенти в довільній формі демонструють власні асоціації від словосполучення «Європейський Союз», наприклад, гаслами, віршами, малюнками, схемами, розповідями тощо. Слухачі не лише презентують результати своєї роботи, але аналізують та доповнюють напрацювання колег (15 хв.).

4. Імітаційна вправа «Система управління ЄС». Студентська група ділиться на команди та готує презентацію про діяльність і завдання інституту / органу ЄС, яку репрезентує (до 10 хв.). Для цього студенти можуть використовувати усі доступні методи та засоби. Інформацію шукають в інтернеті, книжкових фондах Медіатеки.

5. Проведення опитування студентів про загальне враження від заняття, його переваги та недоліки, пропозиції для вдосконалення (наприкінці заняття, 2-3 хв).

Література

1. Власенко Б. В. Політичні передумови створення Європейського Союзу. *Наука онлайн: Міжнародний електронний науковий журнал*. 2019. №5. С. 1-11. URL: <https://nauka-online.com/wp-content/uploads/2019/05/Vlasenko.pdf>

2. Давиденко Д. В. Європейський Союз: історія створення й розвитку. *Наука онлайн: Міжнародний електронний науковий журнал*. 2019. №5. С. 110-116. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/9752/1/Davidenko.pdf>

3. Копійка В. В., Шинкаренко Т. І. Європейський Союз. Історія і засади функціонування: навч. Посібник/ К.: Знання, 2009. 751с.

4. Короткий курс лекцій з дисципліни «Право Європейського Союзу». Studme.com.ua. URL: https://studme.com.ua/158407209374/pravo/pravo_evropeyskogo_soyuza.htm

5. Круглашов А. М., Озимок І., Астапенко Т. С., Руссу В. В. Європейська інтеграція на початку нового тисячоліття: довідник [Електронний ресурс] / склад. А. М. Круглашов, І. Озимок, Т. С. Астапенко, В. В. Руссу. – Ч. 1. Чернівці, 2010. – 212 с. – URL: <http://rieirs.org.ua/images/files/binder1.pdf>

6. Могильчук О. О. Європейська служба зовнішніх справ як установа sui generis. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. Одеса, 2018. №34. С. 104-107. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_D_OWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvmgu_jur_2018_34_25.pdf

7. Овчаров І. А. Причини створення, правовий статус та значення європейського об'єднання вугілля і сталі. *Європейська інтеграція в контексті сучасної геополітики*: зб. наук. ст. за матеріалами наук. конф., м. Харків, 24 трав. 2016 р. Харків, 2016. С. 445–450. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11321/1/Ovcharov_445-450.pdf

8. Перепьолкін С. М., Самотуга А. В., Філяніна Л. А. Конспект лекцій з дисципліни «Право Європейського Союзу». Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпро, 2016. 160 с. URL: https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/library/student/lectures/1117/11.1.pdf?fbclid=IwAR0TzbWbPJfKAACc84X97kwSEKrpavBOi6qCSUfa2dtw1h5CFjU6ersQj_4

9. Право Європейського союзу. Європейське право прав людини (в питаннях і відповідях): навч.-довідк. посіб. / [т. в. Комарова, о. Я. трагнюк, і. в. Яковюк та ін.]; за заг. ред. і. в. Яковюка. – Харків: Право, 2021. 256 с.

10. Прокопенко Л. Л. Інституційна система ЄС: навч. посіб [Електронний ресурс] / Л. Л. Прокопенко, О.М.Рудік, Н.М.Рудік. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2018. 220 с. URL: http://www.dridu.dp.ua/biblioteka/doc/Instytutsiyana_systema_ES.pdf

11. Хто є хто в новій Європейській комісії? *Радио Свобода*. 2019. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/novyj-sklad-evropejskoji-komisiji/30295249.html>

Тема: Співробітництво держав-членів ЄС у різних сферах життєдіяльності суспільства

Теоретичні завдання

1. Наддержавний рівень співпраці – у сфері економіки (I опора ЄС).
2. Міжурядовий рівень співпраці – у сфері зовнішньої політики та політики безпеки та оборони (II опора ЄС).
3. Міжурядовий рівень співпраці – у сфері внутрішніх справ та юстиції (III опора ЄС).

Методичні вказівки до теоретичних завдань

У першому питанні слід висвітлити: характеристику I опори ЄС; повноваження ЄС, відповідно до договору про заснування Європейського Союзу (Маастрихт, 07.02.1992 р.); завдання Європейського Співтовариства; основні компетенції Європейського Співтовариства.

У другому питанні слід охарактеризувати: цілі Договору про Європейський Союз в межах загального «стовпа» зовнішньої політики та політики безпеки, який має виключно міжурядовий характер; напрями спільних дій СЗБП, визначені у листопаді 1993 року Європейською Радою; значення Амстердамського договору для провадження спільної зовнішньої політики; види нормативних актів, які регулюють відносини держав-членів та ЄС у межах другої опори (політичні акти, спільні стратегії тощо); інституційні особливості співробітництва в рамках другої опори; пріоритетні напрями зовнішньої діяльності ЄС відповідно до Глобальної стратегії ЄС «Спільне бачення, Спільна дія: Сильніша Європа»; особливості проєктів у сфері співпраці держав-членів у сфері СЗБП: PESCO, CARD, EDF, «Стратегічний компас».

У третьому питанні слід розглянути: спільні інтереси країн ЄС у сфері юстиції та внутрішніх справ у Договорі про ЄС; передумови створення Євроюсту та його основні органи управління; завдання, функції та цілі діяльності Євроюсту; діяльність Європейського поліцейського офісу (Європолу): історію створення, цілі, завдання, структуру.

Методичні рекомендації до застосування інтерактивних методів навчання

1. Вступна дискусія (15-20 хв.). Тематичні питання: «У чому особливість I опори ЄС?»; «Основні напрями компетенції ЄС у I опорі»; «У чому особливість II опори ЄС?»; «Напрями спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС»; «Особливості проєктів у сфері співпраці держав-членів у сфері СЗБП»; «У чому особливість III опори ЄС?»; «Функції і завдання основних органів управління Євроюсту»; «Напрями діяльності Європолу».

2. Вправа «Ажурна пила» або «Мозаїка» (15-20 хв). Студентська група ділиться на команди, кожна з яких отримує проблемне питання за темою заняття та опрацьовує його. Під час обговорення проблемного питання кожна підгрупа виокремлює ключові положення, щоб донести інформацію до інших колег у стислому часі (за 1-2 хв.). Далі відбувається переформатування команд таким способом, щоб у кожній новій команді було по одному представнику від попередніх груп. Продовжується обговорення тем та обмін інформацією.

3. Вправа «Опори ЄС» (20-30 хв). Під час виконання цієї вправи студенти працюють у трьох командах. Ключовим завданням підгруп є ґрунтовний аналіз однієї з опор ЄС: співпраця держав у сфері економіки; співробітництво держав-членів у сфері зовнішньої політики та політики безпеки та оборони; співпраця держав у сфері внутрішніх справ та юстиції. Кожна із команд повинна фіналізувати свою роботу в презентації та представити її у загальній групі, залучити інших учасників до дискусії.

4. Імітаційна вправа «Проєкти у сфері СЗБП». Студентська група ділиться на 5 команд та готує презентацію про діяльність і завдання кожного проєкту у сфері співпраці держав-членів у сфері СЗБП, яку репрезентує (до 10 хв.). Для цього студенти можуть

використовувати усі доступні методи та засоби. Інформацію шукають в інтернеті, книжкових фондах Медіатеки.

5. Проведення опитування студентів про загальне враження від заняття, його переваги та недоліки, пропозиції для вдосконалення (наприкінці заняття, 2-3 хв).

Література

1. Івасечко О. Я. Друга опора Європейського Союзу: особливості становлення. *Політологія, філософія, соціологія: контури міждисциплінарного перетину: матеріали другої міжнародної науково-практичної конференції* (м. Одеса, 10-11 жовтня 2014 р.). 2014. С. 69-73. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/6141/Polit%20filos%20cots%202014.pdf?sequence=1&fbclid=IwAR3Zw0tK3yrfAjDyfFeq0Wxq483mD1sYtp_Zmmt52oxNTXmrZKW7bYWFPyk#page=69
2. Мартинов А. Спільна зовнішня і безпекова політика Європейського Союзу: основні етапи розвитку. *Європейські історичні студії*. 2015. № 1. С. 43-61. URL: <http://eustudies.history.knu.ua/uk/andrij-martynov-spilna-zovnishnya-i-bezpekova-polityka-yeuropejskogo-soyuzu-osnovni-etapy-rozvytku/?fbclid=IwAR1SzqmXA2t5VfhsH3Dqtileqh8f-WZbmvh1Wkk2PNeSid70549r7ujPekM>
3. Мельник О. Нова модель безпеки в Європі: чим допоможе Україні стратегія «компас». *Разумков центр*. 2022. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/nova-model-bezpeky-v-yeuropi-chym-dopomozhe-ukraini-strategiia-kompas>
4. *Міжнародне право*: Навч. посібник / За ред. М. В. Буроменського. К.: Юрінком Інтер, 2006. 336 с. URL: <https://lawbook.online/pravovoe-regulirovanie-mejdunarodnoe/persha-opora-vropeyskogo-soyuzu-ekonomichne-21854.html>
5. Могильчук О. О. Еволюція зовнішньополітичної функції ЄС в світлі положень Амстердамського та Ніщцького договорів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. №2. С. 261-264. URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&src=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjNl67YzvL1AhXlsYsKHaBUBHoQFnoECAUQAQ&url=http%3A%2F%2Fsej.org.ua%2F2_2015%2F72.pdf&usq=A0vVaw0IkQ5nyiX1PqKMIIvffl1g
6. Правоохоронне та безпекове співробітництво в Європейському Союзі. *Національна академія внутрішніх справ*. 2022. URL: <https://arm.naiu.kiev.ua/books/eulaw/info/lec7.html>
7. Прокопенко Л. Л., Рудік О.М., Рудік Н.М. *Інституційна система ЄС*: навч. посіб. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2018. 220 с. URL: http://www.dridu.dp.ua/biblioteka/doc/Instytutsiyna_systema_ES.pdf
8. Стасюкевич І. Постійне структурне співробітництво – «спляча красуня» Лісабонського договору. *Аналітичний центр ADASTRA*. 2019. URL: <https://adastra.org.ua/blog/postijne-strukturne-spivrobitnictvo-splyacha-krasunya-lisabonskogo-dogovoru>
9. Фрідріх А. В. Засади функціонування постійного структурного співробітництва у сфері оборони країн-членів ЄС (PESCO). *Правові горизонти*. 2018. Вип. 9 (22). С. 99-104. Режим дост URL: <https://www.essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/70562>
10. Яворович Т. Євросоюз розробив нову стратегію оборони – CNN. *Суспільне новини*. 2022. URL: <https://suspilne.media/182600-evrosouz-rozrobiv-novu-strategiu-oboroni-cnn/>
11. Яворович Т. ЄС затвердив «стратегічний компас» у сфері безпеки та оборони. Про що йдеться у документі. *Суспільне новини*. 2022. URL: <https://suspilne.media/220073-es-zatverdiv-strategicnij-kompas-u-sferi-bezpeki-ta-oboroni/>
12. 14 New PESCO Projects Launched in Boost for European Defence Cooperation. *European Defence Agency*. 2021. URL: <https://eda.europa.eu/news-and-events/news/2021/11/16/14-new-pesco-projects-launched-in-boost-for-european-defence-cooperation>

13. A Strategic Compass for Security and Defence - For a European Union that protects its citizens, values and interests and contributes to international peace and security. *Council of the European Union*. 2022. 64 p. URL: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/strategic_compass_en3_web.pdf
14. Coordinated Annual Review on Defence (CARD). *European Defence Agency*. – 2021. URL: [https://eda.europa.eu/what-we-do/EU-defence-initiatives/coordinated-annual-review-on-defence-\(card\)](https://eda.europa.eu/what-we-do/EU-defence-initiatives/coordinated-annual-review-on-defence-(card))
15. European Defence Fund. *Wikipedia*. 2021. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/European_Defence_Fund
16. Perissich R. Europe's Strategic Compass: Merits and Shortcomings. *Istituto Affari Internazionali*. 2021. URL: <https://www.iai.it/en/pubblicazioni/europes-strategic-compass-merits-and-shortcomings>
17. Press and information team of the Delegation to Ukraine. *Foreign Affairs Council: Remarks by High Representative Josep Borrell at the press conference*. European Union External Action Service. 2022. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/ /рада-міністрів-закордонних-справ-коментар-високого-представника-жозепа-борреля_uk?s=232
18. The European Defence Fund (EDF). *European Commission*. URL: https://ec.europa.eu/defence-industry-space/eu-defence-industry/european-defence-fund-edf_en
19. The first pillar of the European Union. *CVCE.eu*. 2022. URL: <https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/4ee15c10-5bdf-43b1-9b5f-2553d5a41274>
20. The second pillar of the European Union: common foreign and security policy. *CVCE.eu*. 2022. URL: <https://www.cvce.eu/en/recherche/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/280511d5-b97d-4f51-b60d-7496ade168ea>
21. The third pillar of the European Union: justice and home affairs. *CVCE.eu*. 2022. URL: <https://www.cvce.eu/en/recherche/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/9370a173-d882-4484-974a-f4002c3bd17a>

Тема: Ключові підходи до трактування спільних політик ЄС та їх класифікації

Теоретичні завдання

1. Ключові підходи до трактування спільних політик ЄС.
2. Типи спільних політик: базові (рамкові), вторинні, горизонтальні, галузеві (секторальні).
3. Горизонтальні політики ЄС.
4. Секторальні політики ЄС.

Методичні вказівки до теоретичних завдань

У першому питанні слід охарактеризувати: визначення поняття «політики ЄС», «спільна політика ЄС»; правові засади встановлення спільних політик ЄС; принципи реалізації політик ЄС, зафіксованих у ст. 9-13 Договору про функціонування ЄС; спільні для Союзу та держав-членів повноваження в головних сферах, визначених у статті 4 Договору про функціонування ЄС; розкрити зміст поняття «Європа різних швидкостей».

У другому питанні слід розкрити: особливості класифікації спільних політик ЄС та їх сфери впливу; особливості рамкових політик; правові засади вторинних політик; загальні характеристики впливу горизонтальних та галузевих політик ЄС.

У третьому питанні необхідно висвітлити: політики ЄС у сфері регіонального розвитку; соціального поступу; оподаткування; конкуренції, захисту довкілля.

У четвертому питанні слід відобразити: загальний зміст секторальних політик ЄС, які стосуються окремих секторів економіки країн (наприклад, промислова, наукова, енергетична, транспортна, сільськогосподарська, освіта, наука, молодь, спорт).

Методичні рекомендації до застосування інтерактивних методів навчання

1. Вступна дискусія (15-20 хв.). Тематичні питання: «Що таке «спільна політика»?», «Які є типи спільних політик?», «Сфери впливу горизонтальних та секторальних СП», «Особливості горизонтальних положень Угоди про Європейський економічний простір (вільний рух товарів, людей, послуг і капіталу, співпраця за межами чотирьох свобод)», «Які галузі регулюють горизонтальні та секторальні політики ЄС?».

2. Вправа «Асоціація». Студенти у довільній формі демонструють власні асоціації від словосполучення «Спільна політика», наприклад, гаслами, віршами, малюнками, схемами, розповідями тощо. Слухачі не лише презентують результати своєї роботи, але й аналізують та доповнюють напрацювання колег (15 хв.).

3. Вправа «Ажурна пила» або «Мозаїка» (15-20 хв.). Студентська група ділиться на команди, кожна з яких отримує проблемне питання за темою заняття та опрацьовує його. Під час обговорення проблемного питання кожна підгрупа виокремлює ключові положення, щоб донести інформацію до інших колег у стислому часі (за 1-2 хв.). Далі відбувається переформатування команд таким способом, щоб у кожній новій команді було по одному представнику від попередніх груп. Продовжується обговорення тем та обмін інформацією.

4. Імітаційна вправа «Спільні політики ЄС». Студентська група ділиться на 4 команди та готує презентацію про особливості і завдання кожної з чотирьох типів спільних політик ЄС, яку репрезентує (до 10 хв.). Для цього студенти можуть використовувати усі доступні методи та засоби. Інформацію шукають в інтернеті, книжкових фондах Медіатеки.

5. Проведення опитування студентів про загальне враження від заняття, його переваги та недоліки, пропозиції для вдосконалення (наприкінці заняття, 2-3 хв.).

Література

1. Горюнова Є. О. *Євроінтеграція: навч. посібник*. К.: Академвидав, 2013. 224 с.
2. Краєвська О. Горизонтальні політики ЄС у системі спільних політик ЄС. *Вісник Львівського університету. Сер.: міжнародні відносини*. 2017. Вип.: 42. С. 75–83. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/intrel/article/view/7707>
3. Менеджмент європейської економічної інтеграції: підручник С. М. Писаренко, Н. В. Горін, Л. А. Українець та ін.; за ред. С. М. Писаренко. К.: Знання, 2012. 373 с. URL: https://pidru4niki.com/1781040957880/ekonomika/menedzhment_yevropeyskoyi_ekonomichnoyi_integratsiyi
4. Мусис Н. Усе про спільні політики Європейського Союзу. К.: КІС. 2005. С. 214-233. URL: <https://refdb.ru/look/1375720-pall.html>
5. Практикум з проведення тренінгів з європейської інтеграції (Тренінг «Підготовка фахівців з європейської інтеграції»), за ред. В. І. Чужикова. К.: КНЕУ, 2014. 224 с. URL: https://kneu.edu.ua/userfiles/evrointegracii/Praktikum_European_Integration_Advocacy_Training_14-4965.pdf?fbclid=IwAR1eDrQbpotf8doYSIrU1I3ExajsRZWEEnRRHyf5-VmSZ01p2eil3VX1u7og
6. Horizontal Policies. *European Free Trade Association (EFTA)*. 2022. URL: <https://www.efta.int/eea/policy-areas/flanking-horizontal-policies>
7. Бжужка Я., Пика Й. Енергетична політика Європейського Союзу як стимулятор інноваційної економіки. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2008. № 628: Проблеми економіки та управління. С. 387–392. URL: http://vlp.com.ua/files/61_1.pdf
8. Варшавська Н.Г. Спільна аграрна політика ЄС: генезис, основні цільові орієнтири для України. *Економіка і управління*. 2016. № 2. С. 215-222. URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjOo_X01f_1AhX0wAIHHf9CD7MQFnoECAIQAQ&url=https%3A%2F%2Fjeou.donnu.edu.ua%2Farticle%2Fview%2F4813%2F4844&usg=AOvVaw317vUBxUfKELodCbfzAy0T

9. Вільчинська Н. Освітня політика Європейського Союзу: соціально-політичний аналіз. Гілея: зб. наук. пр. К. : ВІР УАН, 2011. Вип. 55 (12). С.573-581.
10. Лук'янець В. Спільна політика у сфері конкуренції як інтеграційна складова функціонування Європейського Союзу. *Європейське право*. 2012. № 2-4. С. 71-79. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=evrpr_2012_2-4_8
11. Сурілова О. О. Спільна транспортна політика Європейського Союзу та розвиток транспортної системи України. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. Одеса: Гельветика. 2020. Т. 26 С. 122-133. URL <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/13901>
12. Труш О. О. Андрієнко М. В., Ломовських Г. А. Формування та реалізація спільної екологічної політики Європейського Союзу в умовах сучасних інтеграційних процесів. *Державне будівництво*. 2014. №1. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/DeBu_2014_1_31.pdf
13. Ципліцька О. О., Яненкова І. Г. Промислова політика Європейського Союзу: інституціональні передумови формування та особливості реалізації. *Проблеми економіки*. №2 (36). 2018. С. 44-50. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2018-2_0-pages-44_50.pdf

Тема: Нові пріоритети спільних політик ЄС та виклики цифровізації (2 год)

Теоретичні завдання

1. Цифровізація як суспільне явище.
2. Ключові напрямки цифровізації спільних політик ЄС.
3. Проблеми та виклики реформування спільних політик ЄС у напрямку їх цифровізації.

Методичні вказівки до теоретичних завдань

У першому питанні слід розглянути: поняття цифровізації, її ознаки та загрози; цифровізацію в публічному управлінні та адмініструванні; технологічний суверенітет Брюсселю як пріоритет зовнішньої політики; чинники зміни курсу політик ЄС у напрямку цифровізації; спільні програми та проєкти, спрямовані на забезпечення розвитку цифрових навичок та інтеграції держав-членів ЄС у спільний цифровий простір (програма «Цифрова Європа» (2021-2027)).

У другому питанні слід охарактеризувати: ключові напрямки цифровізації в межах спільних політик ЄС; нормативно-правове забезпечення цифровізації ключових політик ЄС (Закон про цифрові ринки (DMA), Закон про цифрові послуги (DSA), Закон про управління даними (DGA), Директива 2019/770 щодо контрактів на постачання цифрового контенту та цифрових послуг, Директива 2019/771 щодо договорів купівлі-продажу товарів тощо); особливості та ефективність застосування цифрових технологій в таких сферах як регіональна політика, соціальна політика, освіта, охорона здоров'я, екологія та ін.

У третьому питанні необхідно висвітлити: основні зусилля та інструменти держав-членів ЄС для впровадження цифровізації в регіоні; актуальні проблеми та виклики з якими зіштовхуються держави-члени Європейського Союзу в процесі імплементації цифровізації; поточні та потенційні загрози, які можуть сповільнити заплановані дії щодо цифровізації країн ЄС; можливості та перспективи, які сприятимуть подальшому розвитку реформування співпраці у напрямку цифровізації.

Методичні рекомендації до застосування інтерактивних методів навчання

1. Вступна дискусія (15-20 хв.). Тематичні питання: «В чому суть поняття «цифровізація»?», «На яких базових принципах і критеріях базується цифровізація?», «На яких програмах базується цифровізація суспільного простору ЄС?», «Ключові напрямки цифровізації спільних політик ЄС», «Базове нормативно-правове забезпечення цифровізації політик ЄС», «Сучасні тенденції у напрямку цифровізації політик ЄС», «Ключові виклики та перспективи реформування спільних політик ЄС у напрямку цифровізації».

2. Вправа «Ажурна пила» або «Мозаїка» (15-20 хв.). Студентська група ділиться на команди, кожна з яких отримує проблемне питання за темою заняття та опрацьовує його. Під час обговорення проблемної теми кожна підгрупа виокремлює ключові положення, щоб донести інформацію до інших колег у стислому часі (за 1-2 хв.). Далі відбувається переформатування команд таким способом, щоб у кожній новій команді було по одному представнику від попередніх груп. Продовжується обговорення тем та обмін інформацією.

3. Імітаційна вправа «Цифровізація політик ЄС». Студентська група ділиться на 4 команди (соціальна політика, освітня політика, регіональна політика, політика щодо навколишнього середовища) та готує презентацію про діяльність і завдання цифровізації ЄС за однією з політик, яку репрезентує (до 10 хв.). Для цього студенти можуть використовувати усі доступні методи та засоби.

4. Вправа «Переваги та недоліки цифровізації політик ЄС» (20-30 хв.). Під час виконання цієї вправи студенти працюють у двох командах. Ключовим завданням підгруп є ґрунтовний аналіз переваг або ж недоліків процесу цифровізації політик ЄС. Кожна із команд повинна підсумувати свою роботу в презентації та представити її у загальній групі, залучити інших учасників до дискусії.

5. Проведення опитування студентів про загальне враження від заняття, його переваги та недоліки, пропозиції для вдосконалення (наприкінці заняття, 2–3 хв.).

Література

1. Волес В. Творення політики в Європейському Союзі / В. Волес, Г. Волес; пер. з англ. Р. Ткачук. – К. : Основи, 2004. – 871 с.

2. Горюнова Є. О. Євроінтеграція: навч. посібник. К.: Академвидав, 2013. 224 с.

3. Гудзь О. Є. Цифрова економіка: зміна цінностей та орієнтирів управління підприємствами / О. Є. Гудзь // «Економіка. Менеджмент. Бізнес», 2018. – № 2 (24). – С. 20-27.

4. Гусєв А. А. Політика Європейського Союзу / А. А. Гусєв. – М. : Інститут порівняльної політології РАНЕІ, 2004. – 189 с.

5. Контури європейської безпеки: процес створення. – К. : Т-во «Знання» України, 2007. – 67 с.

6. Краус Н. Цифровізація в умовах інституційної трансформації економіки: базові складові та інструменти цифрових технологій [Електронний ресурс] / Н. Краус, К. Краус. – Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/335858346_Cifrovizacia_v_umovah_institucijnoi_transformacii_ekonomiki_bazovi_skladovi_ta_instrumenti_cifrovih_tehnologij

7. Маніє Ф. Технічні правила і стандарти в ЄС : навч. посіб. / Ф. Маніє, О. Чувпило. – К. : ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка, 2004. – 136 с. 73. Маніє Ф. Безпека споживачів та нагляд за ринком в ЄС : навч. посібник / Ф. Маніє ; Програма Tacis Європейського Союзу в Україні ; Проект «Правничі студії в Україні: Київ та окремі регіони». – К. : ІМВ КНУ ім. Тараса Шевченка, 2004. – 114 с. 74.

8. Міхровська М. Діджиталізація, діджиталізація, цифрова трансформація: зміст та особливості [Електронний ресурс] / М. Міхровська. – Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/349715623_DIDZITIZACIA_DIDZITALIZACIA_CIFROVA_TRANSFORMACIA_ZMIST_TA_OSOBLIVOSTI

9. Мусис Н. Усе про спільні політики Європейського Союзу / Н. Мусис ; пер. з англ. – К. : К.І.С., 2005. – 466 с.
10. Ніколас М. Усе про спільні політики Європейського Союзу / М. Ніколас. – К. : Вид-во «К.І.С.», 2005. – 234 с.
11. Сіленко А. О. Нові моделі соціального захисту в країнах Заходу та Центрально-Східної Європи / А. О. Сіленко // Людина і політика. – 2000. – № 1. – С. 71–74.
12. Тетерятник Б. С. Діджиталізація та діджиталізація в контексті віртуалізації господарської діяльності [Електронний ресурс] / Б. С. Тетерятник. – Режим доступу: <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2018/03/Teteriatnyk.pdf>
13. Цифровізація: переваги та шляхи подолання викликів [Електронний ресурс] // Центр Разумкова. – Режим доступу: <https://razumkov.org.ua/statti/tsyfrovizatsiia-perevagy-ta-shliakhy-podolannia-vyklykiv>
14. Cepal N. Digital technologies for a new future [Електронний ресурс] / N. Cepal. – Режим доступу: https://www.cepal.org/sites/default/files/publication/files/46817/S2000960_en.pdf
15. Clive J. Cybersecurity, Threats, Challenges, Opportunities / Clive J. // ACS, 2016. – P. 30-45.
16. Degryse C. Digitalization of the economy and its impact on labor markets / Degryse C. // European Trade Unions Institute, 2016. – P. 17-23.
17. Economic transformation, democratization, and integration into the European Union : southern Europe in comparative perspective / edited by Heather D. Gibson. – New York : Palgrave, 2001. – 360 p.
18. European Union : power and policy-making / edited by Jeremy Richardson. – 3rd ed. – New York : Routledge, 2005. – 125 p.

Тема: Цифровізація суспільно-політичної сфери ЄС

Теоретичні завдання

1. Вплив цифровізації на суспільно-політичний розвиток держав-членів ЄС.
2. Поняття та зміст “Цифрового компасу” ЄС.
3. Співробітництво держав-членів ЄС у сфері цифровізації суспільно-політичної сфери.

Методичні вказівки до теоретичних завдань

У першому питанні слід охарактеризувати: цифрову революцію з огляду на потреби та права громадян в суспільно-політичній сфері; основні досягнення та виклики на шляху політики ЄС щодо цифрового майбутнього суспільно-політичної сфери регіону; проблемні аспекти у сфері забезпечення кібербезпеки: усунення прогалин у законодавстві ЄС та його нерівномірного транспонування, узгодження рівня інвестицій з цілями, огляд бюджетних витрат ЄС, посилення управління та стандартів, підвищення кваліфікації та обізнаності, обмін інформацією та координація, ефективне виявлення та реагування, захист критичної інфраструктури та суспільства; особливості та перспективи цифровізації ЄС на сучасному етапі; дії, які застосовуватимуться для контрольованого переходу країн до цифровізації; аспекти впливу цифровізації на суспільно-політичний порядок денний держав-членів ЄС.

У другому питанні слід акцентувати увагу на: “Цифровому компасі” як новому інструменту для пілотування цифрового десятиліття: причини введення стратегії; особливості “Цифрового компасу ЄС” – 4 сфери: цифрові навички, безпечні та надійні цифрові інфраструктури, цифровізація бізнесу, цифровізація державних послуг; основні положення, цілі та цінності стратегії, які закладені Європейською комісією; бізнес-цілі та ідеї для досягнення інтегрованості на всіх рівнях; поняття критеріїв для цифрової освіти та

цифрової інфраструктури; операційні виклики впровадження Плану дій цифрової освіти (DEAP): обмежений цифровий суверенітет, розрив цифрового апаратного забезпечення Європи, змінні вимоги до кваліфікації та різноманітні ринки праці тощо; критичні аспекти поточної цифрової інфраструктури; тенденції та розвитку контролю цифрової інфраструктури.

У третьому питанні необхідно висвітлити: нормативно-правові акти ЄС у сфері цифровізації соціально-політичної сфери ЄС: резолюція Європейського парламенту від 18 грудня 2019 р. щодо забезпечення можливості цифрової трансформації охорони здоров'я та догляду на єдиному цифровому ринку; розширення можливостей громадян і побудова більш здорового суспільства (2019/2804(RSP)), Конвенції Ради Європи про доступ до офіційних документів (ETS № 205), Конвенція про захист осіб щодо автоматизованої обробки персональних даних (ETS № 108), Протокол про внесення змін до Конвенції про захист осіб щодо автоматизованої обробки персональних даних (CETS № 223) тощо; пріоритетні напрямки співпраці держав-членів ЄС, а саме: розробка інструментів для виявлення та реагування на перші ознаки закриття громадянського простору та відступу від демократії, використовуючи цифрові технології, сприяти правосуддю, доступу до правосуддя та правової допомоги за допомогою цифрових інновацій, розробка та вдосконалення методології спостереження за виборами для моніторингу та оцінки використання соціальних медіа та інших цифрових технологій під час виборчих кампаній тощо; актуальні проблеми, виклики, загрози та перспективи розвитку співпраці у напрямку цифровізації суспільно-політичного простору.

Методичні рекомендації до застосування інтерактивних методів навчання

1. Вступна дискусія (15-20 хв.). Тематичні питання: «Виклики ЄС у цифровізації суспільно-політичної сфери», «На яких принципах базується кібербезпека і в чому її суть для суспільно-політичної сфери», «Що таке «Цифровий компас ЄС»?», «На які базові сфери спрямована реалізація «Цифрового компасу ЄС»?», «Які цілі передбачені «Цифровим компасом» до 2030 р.?», «Які ключові нормативно-правові акти у сфері забезпечення цифровізації суспільно-політичної сфери держав-членів ЄС вам відомі?».

2. Вправа «Аналітична дискусія» (20-30 хв.). Студенти працюють у командах по 4-5 учасників та аналізують надані викладачем тези, дискутують, виробляють спільну позицію та аргументацію, котру згодом демонструють на загал.

Тези до обговорення:

2.1. Чи погоджуєтесь ви з думкою, що цифровізація політичної сфери залежить від рівня політичної свідомості і культури громадян? Як наслідок, рівень ефективності цифровізації політичної сфери прямо пропорційний до рівня цифрових знань і навичок?

2.2. Чи погоджуєтесь ви з думкою про те, що цифровізація спричиняє «розрив» між суспільством і владою? Деперсоніфікація і можливі недоліки у реалізації цифрової демократії гальмують суспільно-політичний розвиток і провокують виникнення у суспільстві аполітичних настроїв?

2.3. Чи погоджуєтесь ви з думкою про те, що електронні вибори є найбільш сучасним і прогресивним виявом демократії? Чи можна стверджувати, що за ними майбутнє.

3. Вправа «Дебати» (20-30 хв.): «Ефективність нормативної сили ЄС». Студенти поділяються на дві групи. Одна – розвиває гіпотезу про ефективність ЄС у нормативно-правовому забезпеченні цифровізації суспільно-політичної сфери Співтовариства, а друга – цілком протилежну. Учасники висловлюють позиції, посилюючи їх конкретними фактами та аргументами. Основна мета вправи – вироблення студентами консолідованої позиції щодо можливостей використання інструментів ЄС у забезпеченні повноцінної цифровізації.

4. Вправа «Бачення майбутнього Цифрового компасу ЄС». Студенти працюють у командах по 4-5 учасників та створюють власне бачення майбутнього розвитку співпраці ЄС у напрямку цифровізації, пропонують альтернативні шляхи удосконалення існуючого Плану.

5. Проведення опитування студентів про загальне враження від заняття, його переваги та недоліки, пропозиції для вдосконалення (наприкінці заняття, 2-3 хв).

Література

1. Бочарова Ю. А. Діджиталізація та цифрові трансформації в ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/11026/10925>
2. Бояринова К. О Використання концепції відкритих інновацій як рушія взаємодії локальних інноваційних систем / Бояринова К. О., Копішинська К. О. // Економічна теорія та історія економічної думки, 2014. – № 4. – С. 16–22.
3. Веретюк С. М. Визначення пріоритетних напрямків розвитку цифрової економіки в Україні / С. М. Веретюк // Наукові записки Українського науково-дослідного інституту зв'язку, 2016. – № 2. – С. 51–58.
4. Впровадження електронного голосування: основні аспекти [Електронний ресурс] // International IDEA. – Режим доступу: <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/introducing-electronic-voting-essential-considerations-UK.pdf>
5. Доронін І. М. Цифровий розвиток та національна безпека у контексті правових проблем / Доронін І. М. // Інформація і право, 2019. – № 1. – С. 29–36.
6. Дорошко М. Проблеми демократичного врядування в країнах «Східного партнерства». – Зовнішня політика і дипломатія: традиції, тренди, досвід: Серія «Політичні науки», 2013. – Випуск 1. – С.34– 37.
7. Електронна демократія : навч. посіб. / Н. В. Грицяк, С. Г. Соловйов; за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. Н. В. Грицяк. – К. : НАДУ, 2015 – С.50-51.
8. Пасмор Ю. В. Цифрова трансформація науки – драйвер сталого розвитку / Ю. В. Пасмор // Сорокові економіко-правові дискусії : міжнар. наук.-практ. інтернетконф. – Львів, 2019. – С. 54–57.
9. Самойленко А. Особливості цифровізації країн Європейського союзу в умовах глобалізації / А. Самойленко // Вісник економіки, 2021. – Вип. 1. С.46–54
10. Стеблина Н. О. Цифровізація державної політики як дискурс сучасності [Електронний ресурс] / Н. О. Стеблина. – Режим доступу: <https://abstracts.donnu.edu.ua/article/view/9759>
11. Хуткий Д. Інтернет-голосування: виклики та рішення. Аналітична записка [Електронний ресурс] / Д. Хуткий. – Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/343917458_Internet-golosuvanna_vikliki_ta_risenna_Analiticna_zapiska
12. Цифровий компас – 2030: європейський шлях до цифрового десятиліття [Електронний ресурс] // EUforDigital.eu. – Режим доступу: <https://eufordigital.eu/uk/library/2030-digital-compass-the-european-way-for-the-digital-decade/>
13. Чередніченко Н. С. Цифровізація державного управління [Електронний ресурс] / Чередніченко Н. С. – Режим доступу: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/01/354.pdf>
14. Digital democracy. Is the future of civic engagement online? [Електронний ресурс] // European Parliament. – Режим доступу: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/646161/EPRS_BRI\(2020\)646161_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/646161/EPRS_BRI(2020)646161_EN.pdf)
15. Dijk J. Digital democracy: Vision and reality [Електронний ресурс] / J. Dijk. – Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/287413539_Digital-democracy_Vision_and_reality
16. T-CY Guidance Note #9 Aspects of election interference by means of computer systems covered by the Budapest Convention TCY (2019) 4 Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://ccdcoe.org/uploads/2019/09/CoE-190708-Guidance-Note-onelection-interference.pdf>

Тема: Цифрова інфраструктура державного управління

Теоретичні завдання

1. Суть та зміст електронного урядування.
2. Смартсіті і смартінфраструктура.
3. Електронні платежі та розрахунки: сучасні тренди.

Методичні вказівки до теоретичних завдань

У першому питанні слід охарактеризувати: особливості та підходи до поняття електронного урядування; основні моделі електронного урядування країн, як-от: континентально-європейська, англо-американська та азійська; основні перешкоди на шляху втілення концепції цифрового урядування та цифрової трансформації; роль та участь держави у питанні побудови електронного урядування; нормативно-правова база е-урядування: Конвенція Ради Європи про доступ до офіційного посібника з електронної демократії [CDDG(2020)6] Документи (ETS № 205), Загальний регламент захисту даних (GDPR) Європейського Союзу тощо; цілі та засоби електронного урядування, а також проблемні аспекти у сфері імплементації електронного урядування; поняття електронної демократії; цілі, мета та завдання електронної демократії; чинники залучення громадян до вироблення політики; інструменти електронного залучення на кожному етапі вироблення політики; сектори е-демократії.

У другому питанні слід проаналізувати: мету та завдання смартсіті; основні технології смартсіті; досвід розумних міст на прикладі міст держав-членів ЄС; рейтинг смартсіті; індекси вимірювання смартсіті; світові тренди, які визначають розвиток «смартсіті»; ключові рішення для розвитку концепцій «смартсіті» та її масштабування в Україні; впровадження смарттехнологій у інфраструктуру міста; визначення та головні характеристики й функції смартінфраструктури; рівні смартінфраструктури залежно від ступеня участі людини у процесі прийняття рішень; потенційні переваги розбудови смартінфраструктури у містах; виклики та перешкоди для смартінфраструктури міста.

У третьому питанні необхідно висвітлити: поняття електронної платіжної системи; фактори електронних розрахунків; електронна комерція та правила її реалізації в межах ЄС; положення Закону «Про Цифрові послуги» ЄС; безконтактні платежі та розрахунки в мережі «Інтернет»; основні тренди платіжного ринку ЄС; смарткартки; розвиток та результати електронної платіжної системи в Україні; основні законодавчі акти, що регулюють діяльність банківських та небанківських установ у сфері електронних платежів та розрахунків в Україні.

Методичні рекомендації до застосування інтерактивних методів навчання

1. Вступна дискусія (15-20 хв.). Тематичні питання: «Що таке електронне урядування?», «В чому суть електронної демократії?», «Які переваги електронного урядування ви можете виділити?», «Як ви розумієте зміст та цілі смартсіті?», «Які основні технології розбудови смартсіті?», «Поняття «смартінфраструктура» та її основні складові», «Який зміст Закону «Про Цифрові послуги» ЄС», «Які основні виклики користування електронними платежами та розрахунками?», «Назвіть ключові тенденції розвитку користування електронними платежами та розрахунками».

2. Вправа «SWOT-аналіз» для з'ясування «Strengths» – сильних сторін; «Weaknesses» – слабких сторін; «Opportunities» – можливостей; «Threats» – загроз від тої чи тої проблеми. Студентська група ділиться на 4 підгрупи, кожна з яких репрезентує один із складників SWOT аналізу. Для використання цієї інтерактивної методики навчання пропонується розглянути тему: «SWOT аналіз електронного урядування» (15-20 хв.).

3. Вправа «Асоціація». Студенти у довільній формі демонструють власні асоціації від речення «Смартінфраструктура в умовах сталого розвитку міст», наприклад, гаслами,

віршами, малюнками, схемами, розповідями тощо. Слухачі не лише презентують результати своєї роботи, але аналізують та доповнюють напрацювання колег (15 хв.).

4. Вправа «Фабула гри». Студентській групі пропонується уважно переглянути завчасно підготовлений текст про одну із нагальних проблем в Україні. Приклад тексту: «В e-commerce використовують різні платіжні методи. Підприємства-емітенти кредитних карток «VISA» і «MasterCard» започаткували електронні трансакції за допомогою кредитної картки. Вказуючи у замовленні номер своєї кредитної картки, клієнт тим самим дозволяє Інтернет-магазину списати з його рахунку суму вартості товарів і доставки. Основною перевагою такої системи платежу є її зручність, а недоліком – потенційна можливість крадіжки номера кредитної картки хакером. На Заході стає дедалі більше випадків, коли інформація про кредитну картку (її номер, дата закінчення терміну дії, особисті дані про власника картки) потрапляла до третіх осіб через підроблені сайти Інтернет-магазинів або електронних банків. У результаті деякі західно-європейські країни прийняли рішення про електронну сертифікацію кредитних установ та магазинів, що надають послуги у мережі Інтернет. У ряді країн також передбачено страхування електронних вкладів. Функції сертифікації покладаються на спеціально створену державну установу або комітет, сформований з представників банківських установ. Спеціалізована установа буде засвідчувати справжність учасника електронних розрахунків і підтверджувати її відповідність встановленим стандартам захисту і надійності проведення операції. Які рішення запропонували б Ви для лімітування потенційних загроз?»

5. Проведення опитування студентів про загальне враження від заняття, його переваги та недоліки, пропозиції для вдосконалення (наприкінці заняття, 2-3 хв.).

Література

1. Андреева О. Європейські перспективи розбудови електронного уряду / О. Андреева // Політичний менеджмент, 2013. – № 1–2. – С. 179–186.
2. Віткін Л. Розвиток електронного урядування та СУЯ за моделлю САФ в органах влади ЄС [Електронний ресурс] / Віткін Л. // Системи управління. – 2010. – №4. – Режим доступу : www.dssu.gov.ua/document/143017/Vitkin.pdf
3. Івасько Л. М. Система Smart City, як ефективний інструмент в управлінні містом [Електронний ресурс] / Івасько Л. М. – Режим доступу: http://www.er.ucu.edu.ua/bitstream/handle/1/2343/Ivasko_Systema%20Smart%20City.pdf?sequence=1&isAllowed=y
4. Карчева Г. Т. Використання технології блокчейн як фактор підвищення ефективності фінансової сфери. Банківська справа. 2017. № 2. С. 110–119.
5. Крамаренко Г. На шляху до єдиного європейського платіжного простору / Г. Крамаренко, С. Левшаков // існик Національного банку України. – 2010. – С. 41–44.
6. Макаренко М. І. Розвиток системи платежів у зоні євро / М. І. Макаренко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць / УАБС НБУ. – Суми, 2014. – Вип. 38. – С. 21–31.
7. Мужанова Т.М. «Розумне місто» як інноваційна модель управління. Економіка. Менеджмент. Бізнес. [Електронний ресурс] / Мужанова Т.М. // № 2(20). – 2017. С. 116–122.
8. Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства, 2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?user=c&find=1&typ=27>
9. Офіційний сайт Європейського Союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://europa.eu>
10. Соколовська О.О. Smart City: використання інформаційно-комунікативних технологій у місцевому самоврядуванні [Електронний ресурс] / Соколовська О. О. – Режим доступу: file:///C:/Users/User/Downloads/aplup_2014_11-12_12.pdf

11. Coursera: Smart Cities – Management of Smart Urban Infrastructures: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.coursera.org/learn/smartcities>
12. Фещенко К.С. Кращі зарубіжні практики розвитку розумних міст та їх можливості імплементації в Україні [Електронний ресурс] / К.С. Фещенко. – Режим доступу: https://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2017/02/Naukova_bez_shifru.pdf
13. Чмелик Г. В. Економіко – правове регулювання переказів коштів у межах небанківських платіжних систем / Г. В. Чмелик, М. І. Макаренко // Вісник Університету банківської справи НБУ. – Київ, 2008. – No 1. – С. 112–115.
14. Чукут С. А. Смарт-сіті чи електронне місто: сучасні підходи до розуміння впровадження е-урядування на місцевому рівні [Електронний ресурс] / Чукут С. А., Дмитренко В. І. – Режим доступу: http://www.investplan.com.ua/pdf/13_2016/17.pdf
15. Чукут С. А. Смарт-сіті чи електронне місто: сучасні підходи до розуміння впровадження е-урядування на місцевому рівні / Чукут С. А., Дмитренко В. І., 2016. – С. 89–93.
16. e-Commerce rules in the EU [Електронний ресурс] // European Commission. – Режим доступу: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/e-commerce-rules-eu>
17. European Smart Cities (europeansmartcities 4.0 (2015) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.smart8cities.eu/?cid=2&ver=4>
18. Payment and Securities Settlement Systems in the European Union [Електронний ресурс] // European Central Bank, Blue Book, Volume 1. – 2007. – Режим доступу: <http://www.ecb.europa.eu>
19. Smart-інфраструктура у сталому розвитку міст: світовий досвід та перспективи України [Електронний ресурс] // Центр Разумкова. – Режим доступу: <https://razumkov.org.ua/uploads/other/2021-SMART-%D0%A1YTI-SITE.pdf>
20. The Digital Services Act package [Електронний ресурс] // EU-Lex. – Режим доступу: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/digital-services-act-package>

Тема: Цифрова трансформація бізнесу

Теоретичні завдання

1. Цифровізація державного сектору України.
2. Цифрова трансформація державного сектору та бізнесу в Україні за підтримки ЄС.
3. Перспективи для цифрової євроінтеграції України.
4. Аутсорсинг та уніфікація бізнес-процесів, «хмарна стратегія», цифрове робоче місце.

Методичні вказівки до теоретичних завдань

У першому питанні слід висвітлити: загальні тенденції та інституційні передумови цифрового розвитку України; Європейську політику щодо процесу цифровізації України (EU4Digital); ключові цілі цифрової трансформації; план дій цифрової трансформації для України, Дорожня карта інтеграції України до Єдиного цифрового ринку ЄС: основні напрямки та критерії співпраці; суб'єкти формування політики цифрової трансформації та прийняття рішень; принципи трансформації політики держави у цифровому середовищі; досягнень національної політики в сфері цифрового розвитку держави.

У другому питанні слід висвітлити: поточний стан та законотворчі тенденції у сфері телекомунікаційних послуг та цифрової інфраструктури; європейські тенденції та очікування від України у галузі телекомунікацій; поточну тенденцію розвитку таких сфер, як: електронне врядування, кібербезпека, електронні довірчі послуги та електронна ідентифікація; нові для України проекти у сфері надання електронних публічних послуг; досягнення України у сфері інновацій, інформаційно-комунікаційних технологій та стартапів

(Український фонд стартапів, «Е-резидентство», «Дія City», концепція розвитку штучного інтелекту в Україні, «Дія: Цифрова освіта», SMB Hub Ukraine, «Підприємницький університет», освітня програма IT-nation, електронна система охорони здоров'я eHealth тощо); основні проблеми, які виникають у сфері інновацій, інформаційно-комунікаційних технологій та стартапів; рекомендації та першочергові кроки для розвитку цифрового потенціалу України відповідно до європейських тенденцій.

У третьому питанні слід розглянути: нормативно-правову базу, як стратегічне рішення України щодо продовження та поглиблення цифрової євроінтеграції; фактори, що створюють позитивні перспективи для цифрової євроінтеграції; ключові завдання, які ставить перед собою Україна для подальшого розвитку цифрового потенціалу держави; результати аналізу поточної ситуації в Україні та порівняння з європейськими тенденціями цифрової трансформації.

У четвертому питанні слід висвітлити: стратегічні технології державного управління та діяльності; делегування функцій державних органів влади; можливість уніфікації державних управлінських процесів; переваги від аутсорсингу типових державних ділових процесів; використання «хмарної стратегії» в управлінні державною «цифровою» інфраструктурою; переваги та перешкоди на шляху переходу до використання «хмарних» обчислень у державному секторі України; аспекти концепції «цифрового» робочого місця; умови впровадження «цифрового» робочого місця у державному секторі України.

Методичні рекомендації до застосування інтерактивних методів навчання

1. Вступна дискусія (15-20 хв.). Тематичні питання: «Чому цифровізація є потрібною для України?», «Які переваги від інтеграції України в єдиний цифровий ринок ЄС?»; «Які позитивні нововведення щодо процесу цифрової трансформації спостерігаються в Україні?»; «Які важливі фактори, створюють позитивні перспективи для цифрової євроінтеграції України?», «Які переваги від аутсорсингу типових державних ділових процесів?», «Які «хмарні сервіси» можна використати у державному секторі?», «Що таке «цифрове» робоче місце?», «Які елементи забезпечують отримання вигоди від «цифрових» робочих місць?».

2. Вправа «Дія в дії». Студентська група ділиться на 4 команди, кожна з яких аналізує та готує презентацію про конкретну послугу в застосунку Дія. При цьому здійснюють порівняння із сходими інформаційними продуктами в ЄС. Слухачі не лише презентують результати своєї роботи, але аналізують та доповнюють напрацювання колег (15-20 хв).

3. Вправа «Дебати» (20-30 хв.): «Ефективність цифровізації економіки України». Студентська група поділяється на дві команди. Одна – розвиває гіпотезу про переваги цифровізації різних сфер економіки, інша – про недоліки. Учасники висловлюють позиції, посилюючи їх конкретними фактами та аргументами. Основна мета вправи – вироблення студентами консолідованого бачення щодо розвитку української економіки у сфері цифровізації.

4. Імітаційна вправа «Цифровізація України». Студентська група ділиться на 4 команди та готує презентацію про напрями цифровізації конкретного сектору економіки України (освіта, бізнес та старт-апи, медицина тощо), яку репрезентує та порівнює із досвідом ЄС (до 10 хв.). Для цього студенти можуть використовувати усі доступні методи та засоби. Інформацію шукають в інтернеті, книжкових фондах Медіатеки.

5. Проведення опитування студентів про загальне враження від заняття, його переваги та недоліки, пропозиції для вдосконалення (наприкінці заняття, 2-3 хв).

Література

1. Гулак Г. М., Скітер І. С., Гулак Є. Г. Методологічні засади створення та функціонування центру кібербезпеки інформаційної інфраструктури об'єктів ядерної енергетики [Електронний ресурс] / Г. М. Гулак, І. С. Скітер, Є. Г. Гулак // Кібербезпека:

- освіта, наука, техніка. – К.: Київський університет ім. Бориса Грінченка. – No. 4 (12). – 2021. С. 172-186. – Режим доступу: <https://csecurity.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/download/301/255>
2. Європа 2.0 Дослідження спільних інноваційних проєктів в промисловості [Електронний ресурс] // Київський академічний університет. – 2020. – Режим доступу: <https://kau.org.ua/centers/innovation/133-yevropa-20-doslidzhennia-kau-spilnykh-innovatsiinykh-proektiv-v-obrobnii-promyslovosti>
  3. Європейське цифрове десятиліття: встановлення курсу на Європу з цифровими можливостями до 2030 року [Електронний ресурс] // EU4Digital. – 2021. – Режим доступу:
  4. Задубінний А. Стратегія кібербезпеки України: цілі та пріоритети [Електронний ресурс] / А. Задубінний // Армія Inform. – 2021. – Режим доступу: <https://armyinform.com.ua/2021/08/27/strategiya-kiberbezpeky-ukrayiny-czili-ta-priorityty/>
  5. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки [Електронний ресурс] // Розпорядження Кабінету Міністрів України. – 2018. – Режим доступу: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwj-4brltf2AhWTuYsKHaHsBN4QFnoEAcQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.kmu.gov.ua%2Fstorage%2Fapp%2Fuploads%2Fpublic%2F5a7%2Fc21%2Fc86%2F5a7c21c867bde621479479.doc&usg=AOvVaw1MdRLd8k2uNDcXh3ejZ7ix>
  6. Нова Стратегія кібербезпеки України [Електронний ресурс] // LexInform. – 2021. – Режим доступу: <https://lexinform.com.ua/zakonodavstvo/nova-strategiya-kiberbezpeky-ukrayiny/>
  7. Потій О., Семенченко А., Дубов Д., Бакалинський О., Мялковський Д. Концептуальні засади впровадження організаційно-технічної моделі кіберзахисту України [Електронний ресурс] / О. Потій, А. Семенченко, Д. Дубов, О. Бакалинський, Д. Мялковський // Захист інформації. – Т. 23. – No1. – 2021. – С. 47-60. – Режим доступу: <https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/ZI/article/download/15434/22419>
  8. Проєкт «Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки» [Електронний ресурс] // Кабінет Міністрів України. – 2017. – с. 42. – Режим доступу: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjSqcatstz2AhVRI4sKHV4mDN0QFnoECCQAQ&url=http%3A%2F%2Fwww.me.gov.ua%2FDocuments%2FDownload%3Fid%3Df9605f2f-c4a8-46f3-ae9-4a7f40dc9b9b&usg=AOvVaw2aReQUiGIV9_01WO-o6TJr
  9. Рилач Н. М. Цифровий порядок денний для України як необхідна умова інтеграції у європейський інформаційний простір [Електронний ресурс] / Н. М. Рилач // Інститут міжнародних відносин КНУ ім. Т.Шевченка. – с. 16. – Режим доступу: https://e-learning.iir.edu.ua/pluginfile.php/5069/mod_book/chapter/290/%D0%A0%D0%B8%D0%BB%D0%B0%D1%87%20%D0%9D.%D0%9C.%20%D0%A6%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9%20%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%8F%D0%B4%D0%BE%D0%BA%20%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%B4%D0%BB%D1%8F%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8.pdf
  10. Указ Президента України №447/2021 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію кібербезпеки України» [Електронний ресурс] // Президент України Володимир Зеленський: Офіційне інтернет-представництво. – 2021. – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/documents/4472021-40013>
  11. Цифрова адженда України – 2020 [Електронний ресурс] // Hitech office. – 2020. – Режим доступу: https://ucc1.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf?fbclid=IwAR0wqY3w-3V3aWY2musgMtm1u7rpeOffr33htfHOooS6ic1AB2_FT6f2L4Y
  12. Цифрові трансформації в Україні: чи відповідають вітчизняні інституційні умови зовнішнім викликам та європейському порядку денному? [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: <http://eap-csf.org.ua/wp->

13. Інтеграція України у єдиний цифровий ринок ЄС: потенційні економічні переваги / П.Яворський, С.Таран, О.Шепотило, О.Гаманюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/novyny/ekonomichni-perevagy-vid-integraciyi-u-yedynuu-cyfrovyu-rynok-yes-rezultaty-doslidzhennya>

14. Вирівнювання політики інтеграції до Єдиного цифрового ринку ЄС та гармонізації цифрових ринків СП / Ночвай В., Кульчицький І., Гороховський К. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: <https://cid.center/analytics-and-recommendations/>

Тема: Національна кібербезпека: можливості та виклики

Теоретичні завдання

1. Основні принципи політики «цифровізації» України.
2. Єдиний цифровий простір ЄС та України.
3. Організаційно-технічна модель Національної системи кібербезпеки

Методичні вказівки до теоретичних завдань

У першому питанні слід висвітлити: принципи політики «цифровізації України»; реалізація принципів на прикладі держав-учасниць ЄС; шляхи та можливості подолання цифрового розриву шляхом розвитку цифрових інфраструктур; умови для розвитку цифрових компетенцій; результати запровадження концепції цифрових робочих місць та способи подальшого вдосконалення; поточний стан та результативність цифровізації реального сектору економіки; подальші плани, принципи та можливості цифровізації громадської безпеки, освіти та охорони здоров'я.

У другому питанні слід висвітлити: завдання гармонізації України з цифровими ініціативами ЄС; основні напрями співробітництва із входження України в єдиний цифровий простір; пріоритети цифрової євроінтеграції; напрямки співпраці Міністерства цифрової трансформації України та Європейського Союзу щодо реалізації завдань та введення держави в єдиний цифровий простір; переваги для України від інтеграції у цифровий простір ЄС; виклики та завдання, які ставляться перед Україною для її входження в цифровий простір Євросоюзу.

У третьому питанні слід розглянути: головні функції безпеки та захисту кіберпростору; Стратегію кібербезпеки України (2021-2025 рр.); основні джерела загроз національній кібербезпеці; основні виклики для України у сфері кібербезпеки; пріоритети забезпечення кібербезпеки України; стратегічні цілі кіберзахисту, які повинні бути реалізовані; напрями зовнішньополітичної діяльності України у сфері кібербезпеки; рівні інтегрованих інфраструктур кіберзахисту; архітектуру організаційно-технічної моделі кіберзахисту; централізовані та децентралізовані зони моделі Національної системи кібербезпеки, особливості створення та функціонування Центрів управління безпекою.

Методичні рекомендації до застосування інтерактивних методів навчання

1. Вступна дискусія (15-20 хв.). Тематичні питання: «Що є головною метою Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України?», «Які основні принципи політики «цифровізації» України?», «Скільки є напрямів співробітництва у сфері інтеграції України в єдиний цифровий простір?», «Назвіть головні функції безпеки та захисту кіберпростору», «Із скількох зон складається організаційно-технічна модель Національної системи кібербезпеки?».

2. Вправа «Цифрова грамотність». Студентська група ділиться на 4-5 команд та готує презентацію про один із блоків фреймворку Digital Competence (Інформаційна грамотність та грамотність щодо роботи з даними; Комунікація та взаємодія; Цифровий

контент; Безпека; Вирішення проблем), яку репрезентує (до 10 хв.). Для цього студенти можуть використовувати усі доступні методи та засоби. Інформацію шукають в інтернеті, книжкових фондах Медіатеки.

3. Вправа «Фейки цифровізації України». Студенти діляться на 4 команди і здійснюють пошуки фактів для спростування фейків про цифровізацію в Україні. Після обговорення в команді представляють свої докази усій групі. Слухачі не лише презентують результати своєї роботи, але аналізують та доповнюють напрацювання колег (15 хв.). Перелік пропонованих фейків:

- через цифрову трансформацію зникнуть освітня і медична сфери й такі професії, як вчитель і лікар, замість них прийдуть нейромережі;
- цифрова трансформація відбувається в рамках проекту «Цілі сталого розвитку». Він передбачає спостереження за людьми і встановлення тотального контролю;
- проекти Міністерства цифрової трансформації України є незаконними;
- цифровізація не викликає довіри і безпеки у громадян;
- е-голосування – напад на демократію.

4. Вправа «Дебати» (20-30 хв.): «Користь цифровізації для України та світу». Студенти поділяються на дві групи. Одна – розвиває гіпотезу про ефективність цифровізації суспільства та бізнесу, а друга – цілком протилежну. Учасники висловлюють позиції, посилюючи їх конкретними фактами та аргументами. Основна мета вправи – вироблення студентами консолідованої позиції щодо особливостей цифровізації суспільства.

5. Проведення опитування студентів про загальне враження від заняття, його переваги та недоліки, пропозиції для вдосконалення (наприкінці заняття, 2-3 хв).

Література

1. Європейський Союз: навч. посібник / [А.О.Бояр, Н.П.Еарпчук, Н.І.Романюк та ін.]; за ред. А.О.Бояра, С.В.Федонюка. Київ: ФОП Маслаков, 2010. - 600 с.
2. Європейський проект та Україна: монографія / А.В.Єрмолаєв, Б.О.Парахонський, Г.М.Яворська, О.О.Резнікова [та ін.]. - К.: НІСД, 2012. - 192 с.
3. Прокопенко Л.Л. Інституційна система ЄС: навч. посібник / Л.Л.Прокопенко, О.М.Рудік, Н.М.Рудік. - Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 201. - 220 с.
4. Антощук С. В., Андрос М. Є. Практика онлайн-навчання: досвід та перспективи [Електронний ресурс] / С. В. Антощук, М. Є. Андрос // Матеріали науково-практичної конференції: «Професійний розвиток фахівців в умовах цифровізації суспільства: сучасні тренди» ЖДУ імені Івані Франка. – Житомир. – 2021. – С. 27-33. – Режим доступу: https://lib.iitta.gov.ua/724701/1/%D0%94%D0%97%D0%92%D0%9E_%D0%A3%D0%9C%D0%9E_%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B2%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84_12-13.11.2020_PDSDig-2020-.pdf
5. Герасимчук З. В., Свида І. В. Нарощення потенціалу для стійкого стрибка регіону у високотехнологічному середовищі / З. В. Герасимчук, І. В. Свида // Інтелект ХХІ. – № 5. – 2018. – С. 32-36. – Режим доступу: http://www.intellect21.nuft.org.ua/journal/2018/2018_5/5_2018.pdf
6. Жосан Г. Стан розвитку діджиталізації в Україні [Електронний ресурс] / Г. Жосан // Економічний аналіз. – Том 30. – No 1. – 2020. – С. 44–52. – Режим доступу: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/download/1792/6565656864>
7. Звіт Міністерства цифрової трансформації за 2021 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: https://cms.thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/page/ministry/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82_%D0%9F%D0%BB%D0%B0%D0%BD_%D0%9C%D1%96%D0%BD%D1%86%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%B8_2021.pdf
8. Інтеграція України у Єдиний цифровий ринок ЄС [Електронний ресурс] /

П.Яворський, С. Таран, О. Шепотило, О. Гаманюк // ГО «Український центр європейської політики». – К. – 2020. – Режим доступу: http://ucerp.org.ua/wp-content/uploads/2021/01/dig_ukraine_eu_15.12.2020-_WEB_3.pdf

9. Інформація про розвиток механізмів електронного урядування, стан інформатизації, цифровізації, цифрового розвитку та забезпечення розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та інформаційних ресурсів України (Додаток 1 до листа Міністерства цифрової трансформації України). [Електронний ресурс] : Урядовий портал. – 2021. – Режим доступу:

https://dostup.pravda.com.ua/request/84702/response/239479/attach/5/1.10%202%20141%202021%2016.04.2021%202.pdf?cookie_passthrough=1

10. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки [Електронний ресурс] // Верховна Рада: Законодавство. – 2018. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text>

11. Мінцифри: Україна піднялася на 29 позицій у рейтингу індексу електронної участі ООН [Електронний ресурс] // Веб-портал органів виконавчої влади України: Міністерство цифрової трансформації України. – 26 листопада 2020. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/news/mincifri-ukrayina-pidnyalasya-na-29-pozicij-u-rejtingu-indeksu-elektronnoyi-uchasti-oon>

12. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text>

13. Постанова КМУ «Про затвердження програми діяльності КМУ» від 12 червня 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/471-2020-%D0%BF#Text>

14. Руденко М. Аналіз позицій України в глобальних індексах цифрової економіки [Електронний ресурс] / М. Руденко // Економіка те держава. – 11 лютого 2021. – Вип. 2. – С. 11-18. – Режим доступу: http://www.economy.in.ua/pdf/2_2021/4.pdf

15. Скрипин В. Україна піднялась на 18 позицій у світовому рейтингу Цифрової якості життя DQL – та зайняла 28 місце в індексі доступності інтернету [Електронний ресурс] / В. Скрипин // Веб-портал ІТС UA. – 23 вересня 2021. – Режим доступу: <https://itc.ua/news/ukraina-pidnyalas-na-18-pozicij-v-svitovomu-rejtingu-cifrovoi-yakosti-zhittya-dql-ta-zajnyala-28-misce-v-indeksi-dostupnosti-internetu/>

16. Тарасенко Н. Соціальні аспекти цифровізації в Україні [Електронний ресурс] / Н. Тарасенко // Шляхи розвитку української культури: суспільний дискурс. – К.: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. – №9 (171). – 2021. – С. 47-58. – Режим доступу: <http://nbuviar.gov.ua/images/nauka/2021/nauka992021.pdf>

17. Фіщук В. Цифровізація країни – ринок ІКТ [Електронний ресурс] / В. Фіщук // Бізнес НВ. – 2016. – Режим доступу: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/shljah-do-tsifrovizatsiji-ekonomiki-294544.html>

18. Цифрова адженда України – 2020 [Електронний ресурс] // Hitech office. – 2020. – Режим доступу: https://uccr.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf?fbclid=IwAR0wqY3w-3V3aWY2musgMtm1u7pmeOffr33htfHOooS6ic1AB2_FT6f2L4Y

19. Europe's Digital Decade: digital targets for 2030 [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Європейської Комісії. – 2021. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030_en

20. Kemp S. Digital Ukraine: 2021 [Електронний ресурс] / Kemp // DataReportal. – 12 February 2021. – Режим доступу: <https://datareportal.com/reports/digital-2021-ukraine>

21. Ukraine Digital EU4Digital [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт EU4Digital. – Режим доступу: <https://eufordigital.eu/uk/countries/ukraine/>

22. Smart-інфраструктура у сталому розвитку міст: світовий досвід та перспективи України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела:

<https://razumkov.org.ua/uploads/other/2021-SMART-%D0%A1YTI-SITE.pdf>

23. Цифрова адженда України – 2020 [Електронний ресурс] // Hitech office. – 2020. – Режим доступу: https://ucci.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf?fbclid=IwAR0wqY3w-3V3aWY2musgMtm1u7pmeOffr33htfHOooS6ic1AB2_FT6f2L4Y

24. Цифрові трансформації в Україні: чи відповідають вітчизняні інституційні умови зовнішнім викликам та європейському порядку денному? [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: http://eap-csf.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/Research_DT_PF_WG2_ua-1.pdf

25. Інтеграція України у єдиний цифровий ринок ЄС: потенційні економічні переваги / П.Яворський, С.Таран, О.Шепотило, О.Гаманюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/novyny/ekonomichni-perevagy-vid-integraciyi-u-yedynuu-cyfrovuu-rynok-yes-rezultaty-doslidzhennya>

26. Вирівнювання політики інтеграції до Єдиного цифрового ринку ЄС та гармонізації цифрових ринків СП / Ночвай В., Кульчицький І., Гороховський К. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: <https://cid.center/analytics-and-recommendations/>

Виконання та презентація студентських проєктів.

Однією з основних компонентів курсу – є студентський проєкт. Для підготовки проєкту пропонується методика *Г.Берроуз* (https://www.ifes.org/sites/default/files/ifes_ukraine_democracy_from_theory_to_practice_course_reader_v1_ukr.pdf). У поетапному, керованому процесі студенти визначають питання у суспільстві, яке вони визнають проблемним і, яке вони у подальшому досліджуватимуть, пов'язуючи його з темами курсу, підбираючи інструменти Європейського Союзу для їхнього розв'язання. Насамкінець, перед студентами формулюють завдання розробити план дій, спрямований на вирішення цього питання. На власному досвіді студенти будуть розвивати знання, схильності та навички, необхідні соціально активному та свідомому громадянину, що прагне до європейських цінностей та стандартів. Проєкт спрямований на формування у студентів низки знань, навичок та вмінь, що є важливими для формування свідомої молоді.

Під час виконання студентського проєкту студенти критично розглядатимуть проблему, яка стосуватиметься проблематики реалізації політики цифрової трансформації Європейського Союзу. Важливим тут є збір актуальної, різносторонньої та достовірної інформації. Проведення опитувань. Слід детально дослідити проблему з метою виявлення її причин, дізнатися про інші проблеми, пов'язані з нею, розглянути різні погляди на неї у суспільстві та розробити план заходів щодо вирішення цієї проблеми. Процес розробки проєкту складатиметься з багатьох кроків.

Студентський проєкт складається з декількох компонентів, обов'язкових для виконання. Проєкт передбачає роботу в команді (4-6 студентів), які на основі спільного інтересу повинні визначитись із досліджуваною темою проєкту. Виконання проєкту повинно здійснюватися поетапно протягом семестру та чітко регламентується викладачами курсу.

Робота над проєктом відбуватиметься за таким планом:

1. Визначення суспільно важливої теми дослідження;
2. Розробка плану дослідження;
3. Реалізація плану дослідження;
4. Досвід, отриманий під час дослідження;
5. Дослідження проблеми крізь призму тематики курсу;
6. Розробка проєктної пропозиції та плану дій;
7. Реалізація плану дій;
8. Підготовка колективної презентації та відеоролика;
9. Презентація проєкту та відповіді на запитання, участь у дискусії;
10. Індивідуальні рефлексії щодо досвіду, отриманого під час роботи над проєктом.

Рекомендованими напрямками дослідження проєктів можуть бути:

- 1) Діджиталізація адміністративних послуг органів місцевого самоврядування в Україні.
- 2) Інституційна основа для розвитку та реалізації цифрової політики в ЄС.
- 3) Основні складові європейської цифрової стратегії.
- 4) Модель безпечного та відкритого глобального Інтернету ЄС.
- 5) Інтеграція інформаційних ресурсів молодіжних організацій до європейської онлайн спільноти.
- 6) Просвітницька діяльність серед українського суспільства в контексті популяризації електронних адміністративних послуг.
- 7) Проблеми «цифровізації» в українському суспільстві.
- 8) Інтеграція та зближення з цифровими адміністративними ресурсами ЄС в контексті «цифровізації» України.
- 9) Використання хмарних технологій для покращення комунікацій громадян з органами влади.
- 10) «Цифровізація» освітніх закладів.
- 11) Мережі EU4Digital.
- 12) «EU4Digital – широкосмугові стратегії в регіоні Східного партнерства».
- 13) Програма EaP Connect.
- 14) Технології електронної демократії в роботі органів державної влади.
- 15) Використання мобільних додатків для діджиталізації населення України.
- 16) Сервіси електронного урядування для покращення співпраці держави із бізнесом.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ СТУДЕНТСЬКОГО ПРОЄКТУ

(Г.Берроуз

(https://www.ifes.org/sites/default/files/ifes_ukraine_democracy_from_theory_to_practice_course_reader_v1_ukr.pdf.)

ВИМОГИ ДО ПРОЄКТУ роботу студентів необхідно оцінювати відповідно до індикаторів, наведених для кожної категорії	ВІДМІННО (16-20 балів) студенти продемонстрували глибоке розуміння на високому для студентів ЗВО рівні	ДОБРЕ (11-15 балів) студенти продемонстрували глибоке розуміння на середньому/вище середнього рівня для студентів ЗВО рівні	ЗАДОВІЛЬНО (6-10 балів) студенти продемонстрували глибоке розуміння, що відповідає мінімальним очікуванням для студентів ЗВО рівні	НЕЗАДОВІЛЬНО (1-5 балів) студенти не продемонстрували володіння матеріалом на рівні, який вимагається від студентів ЗВО
ВИЗНАЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ ІНДИКАТОРИ: Проблема чітко описана й наведено докази того, що відповідна проблема є серйозною й масштабною. Студенти демонструють розуміння історії проблеми. Студенти демонструють розуміння сучасної практики чи політики, пов'язаної з проблемою. Обговорення проблеми чітко пов'язане з темами курсу. Студенти демонструють розуміння різних поглядів зацікавлених сторін на проблему й обговорюють те, на кого впливає проблема.	Виконано всі індикатори з чітким та глибоким розумінням матеріалу.	Усі індикатори виконано, але відповіді були слабкими за одним чи двома індикаторами.	Більшість індикаторів виконано, але відповіді були слабкими за одним чи двома індикаторами.	Індикатори виконано на низькому рівні (або не виконано взагалі), розуміння матеріалу не продемонстровано.
ДОСЛІДЖЕННЯ Наведені потужні докази існування проблеми. Докази взяті із надійних джерел. Досліджено кілька різних поглядів на проблему.	Виконано всі індикатори з чітким та глибоким розумінням матеріалу.	Усі індикатори виконано, але відповіді були слабкими за одним чи двома індикаторами.	Більшість індикаторів виконано, але відповіді були слабкими за одним чи двома індикаторами.	Індикатори виконано на низькому рівні (або не виконано взагалі), розуміння матеріалу не продемонстровано.
ПРОПОЗИЦІЯ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ	Виконано всі індикатори з чітким	Усі індикатори виконано, але відповіді	Більшість індикаторів виконано, але відповіді	Індикатори виконано на низькому рівні (або не

<p>ПРОБЛЕМИ Пропозиція становить собою чітке та логічне бачення способу вирішення проблеми. Пропозиція чітко пов'язана з дослідженнями студентів. Студенти розглянули багато чинників і врахували різні погляди на проблему під час складання пропозиції. Пропозиція є реалістичною з огляду на дослідження студентів, сутність проблеми й наявні ресурси. Студенти описали фактори, які сприяли успішному досягненню цілей пропозиції. Студенти описали наявні обмеження стосовно досягнення цілей пропозиції. Студенти висловили ідеї щодо дій, які мають бути втілені в життя для того, щоб повністю реалізувати пропозицію.</p>	<p>та глибоким розумінням матеріалу.</p>	<p>були слабкими за одним чи двома індикаторами.</p>	<p>були слабкими за одним чи двома індикаторами.</p>	<p>виконано взагалі), розуміння матеріалу не продемонстровано.</p>
<p>ПЛАН ДІЙ Студенти навели приклади просвітницьких заходів, які вони реалізували для підвищення обізнаності про проблему. Студенти пояснили заходи з адвокації, які вони реалізували, щоб забезпечити вирішення проблеми. Заходи були спрямовані на к визначену цільову аудиторію. Адвокаційні дії обґрунтовано були пов'язані з органами влади або особами, які можуть впливати на зміни в потрібному напрямі. Дії були переконливі, а дані або факти використовувались ефективно.</p>	<p>Виконано всі індикатори з чітким та глибоким розумінням матеріалу.</p>	<p>Усі індикатори виконано, але відповіді були слабкими за одним чи двома індикаторами.</p>	<p>Більшість індикаторів виконано, але відповіді були слабкими за одним чи двома індикаторами.</p>	<p>Індикатори виконано на низькому рівні (або не виконано взагалі), розуміння матеріалу не продемонстровано.</p>
<p>ПРЕЗЕНТАЦІЯ Інформацію було чітко представлено. Студенти продемонстрували якісну і переконливу аргументацію щодо своєї пропозиції. Доповідачі були підготовлені та поводитися впевнено. Були продемонстровані ефективні навички проведення презентації Усі члени групи взяли участь у презентації.</p>	<p>Виконано всі індикатори з чітким та глибоким розумінням матеріалу.</p>	<p>Усі індикатори виконано, але відповіді були слабкими за одним чи двома індикаторами.</p>	<p>Більшість індикаторів виконано, але відповіді були слабкими за одним чи двома індикаторами.</p>	<p>Індикатори виконано на низькому рівні (або не виконано взагалі), розуміння матеріалу не продемонстровано.</p>

ТИПОВІ ТЕСТИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

Рік початку процесу європейської інтеграції:

- A. 1950
- B. 1960
- C. 1900
- D. 1920

Європейське об'єднання вугілля і сталі, утворене:

- A. Паризьким договором у 2001 році
- B. Паризьким договором у 1951 році
- C. Берлінським договором у 2001 році
- D. Берлінським договором у 1951 році

Паризький договір укладено між такими країнами:

- A. ФРН, Францією, Китаєм.
- B. Бельгією, Австрією, ФРН.
- C. Великобританією, Францією, ФРН.
- D. Францією, ФРН та країнами Бенілюксу.

Європейське Економічне Співтовариство створене у:

- A. 1957 р.
- B. 1907 р.
- C. 1997 р.
- D. 2007 р.

Загальну політику ЄС визначає:

- A. Європейська Рада.
- B. Рада ЄС.
- C. Європейський парламент.
- D. Європейська комісія.

Голову Єврокомісії обирає:

- A. Європейська Рада.
- B. Європейський парламент.
- C. Європейська комісія.
- D. Рада ЄС.

Яку кількість «колон» ЄС визначив Маастрихтський договір?

- A. Одну
- B. Дві
- C. Три

Глобальна стратегія ЄС «Спільне бачення, Спільна дія: Сильніша Європа» була схвалена у:

- A. 2000 р.
- B. 2022 р.
- C. 2020 р.
- D. 2016 р.

Назва першої в історії спільної стратегії ЄС у галузі безпеки та оборони:

- A. «Стратегічний компас».

- В. «Безпечна Європа».
- С. «Оборонний комплекс».
- Д. «Безпечний ЄС».

Ратифікація Маастрихтського договору вивела європейське товариство на рівень:

- А. Фінансової інтеграції.
- В. Економічної інтеграції.
- С. Суспільної інтеграції.
- Д. Політичної інтеграції.

Спільні політики ЄС поділяються на:

- А. Базові і вторинні.
- В. Горизонтальні і секторальні.
- С. Похідні і повсякденні.
- Д. Регіональні і зовнішні.

Політики ЄС, які стосуються п'яти широких галузей економічної та соціально-політичної діяльності, серед яких: регіональний розвиток, соціальний поступ, оподаткування, конкуренція та захист довкілля мають назву:

- А. Секторальні.
- В. Горизонтальні.
- С. Внутрішні.
- Д. Зовнішні.

Діджиталізація – це:

- А. Конвергенція окремих регіонів ЄС в єдине ціле.
- В. Активне запровадження та використання інформаційно-телекомунікаційних технологій (ІКТ) у всіх сферах життєдіяльності суспільства.
- С. Процес розширення повноважень ЄС в інформаційній сфері.
- Д. Нагромадження знань і досвіду про сферу економіки засобами ІКТ.

Цифрова програма для європейців (“Європа-2020”) передбачає:

- А. Стимулювання економіки ЄС, забезпечуючи стійкі економічні та соціальні вигоди від ринку цифрових рішень.
- В. Розкриття усього потенціалу економіки даних, цифрових платформ, штучного інтелекту й інших нових технологій.
- С. Відкриття цифрових можливостей для людей і підприємств, використовуючи в повній мірі потенціал цифрових даних для вигоди економіці та суспільству.
- Д. Всі відповіді правильні.

Інституційною основою для розвитку та реалізації цифрової політики в ЄС є:

- А. Європейський парламент.
- В. Європейський комісар з цифрової економіки та суспільства та DG CONNECT.
- С. Європейський суд з прав людини.

Мета Євросоюзу – зменшення надмірної залежності від цифрових рішень, створених в інших місцях реалізується за напрямком:

- А. «Справедлива та конкурентна цифрова економіка».
- В. «Відкрите, демократичне та стійке суспільство».
- С. «Технології, що працюють для людей».
- Д. «План дій для медіа та аудіовізуального сектора».

Для розширення переваги Єдиного цифрового ринку ЄС для східних країн-партнерів 2016 р. на міністерській зустрічі Східного партнерства засновано ініціативу під назвою:

- A. «EU4Digital».
- B. «Erasmus+».
- C. «INTERREG».
- D. Біла книга ЄС.

Цифровий компас ЄС окреслює зосередженість ЄС на всіх напрямках, окрім:

- A. Цифрові навички.
- B. Безпечні та надійні цифрові інфраструктури.
- C. Цифровізація бізнесу.
- D. Цифровізація культурної сфери.

Індекс DESI (The Digital Economy and Society Index) вимірює:

- A. Ефективність цифрових трансформацій в Європі та динаміку цифрової конкурентоспроможності країн-членів ЄС.
- B. Безпечність онлайн-ресурсів.
- C. Рівень цифровізації освітньої сфери.
- D. Рівень знань про ІКТ.

Європейський Союз офіційно розпочав в Україні нову програму «EU4Digital: підтримка цифрової економіки та суспільства у Східному партнерстві»:

- A. 22 травня 2019 року
- B. 15 січня 2021 року
- C. 20 травня 2014 року
- D. 01 серпня 2022 року

Рамкова програма досліджень Генерального директорату з питань комунікаційних мереж, контенту і технологій ЄС називається:

- A. «Горизонт 2020».
- B. Europe-2030.
- C. Digital compass.
- D. EU4Tech.

Політика, що охоплює цифровий маркетинг, електронну комерцію та телекомунікації на внутрішньому ринку ЄС має назву:

- A. Стратегія єдиного цифрового ринку.
- B. Східне партнерство.
- C. Цифровий компас-2030.
- D. EU4Business.

Ініціатива «WiFi4EU» спрямована на:

- A. Покращення доступу громадян до інтернет-мережі.
- B. Вплив нових технологій на галузь фінансових послуг і стосується він різноманітних продуктів, додатків, процесів і бізнес-моделей.
- C. Цифровий компас-2030.
- D. EU4Business.

Плану дій «Fintech» спрямований на:

- A. Покращення доступу громадян до інтернет-мережі.
- B. Низку ініціатив, які сприятимуть ширшому та збалансованішому використанню технологічних інновацій у фінансовому секторі.

- C. Технології штучного інтелекту.
- D. Заходи щодо ефективного подолання незаконного контенту в Інтернеті.

«Цифровий компас ЄС» був запропонований у :

- A. 2021 р.
- B. 2018 р.
- C. 2019 р.
- D. 2000 р.

Ключовою ціллю цифрової трансформації в Україні до 2024 року є:

- A. 100% публічних послуг мають бути доступні громадян та бізнесу у форматі онлайн.
- B. Контроль інфляції.
- C. Розширення спектру адміністративних послуг.
- D. Налагодження цифрових комунікацій.

Метою запровадження Дорожньої карти інтеграції України до Єдиного цифрового ринку ЄС є:

- A. Здійснення реформ паралельно з державами-членами ЄС.
- B. Встановлення контакту з фінансовими органами ЄС.
- C. Розширення спектру надання адміністративних послуг.
- D. Налагодження цифрових комунікацій.

Який ефект буде мати зростання цифровізації та зменшення регуляторних бар'єрів між Україною та ЄС цифровій сфері:

- A. Підвищення експорту послуг з України до ЄС.
- B. Перехід на стандарти ЄС.
- C. Контроль інфляції.
- D. Збільшення міграційних потоків.

Проєкт EU4DigitalUA – це :

- A. Частина широкої підтримки Європейським Союзом розвитку електронного врядування в Україні.
- B. Мобільний додаток онлайн платежів.
- C. Інтернет сервіс звернень громадян.
- D. Система електронного документообігу.

Електронна система охорони здоров'я eHealth – це:

- A. Система, яка допомагає пацієнтам отримувати, а лікарям надавати якісні медичні послуги.
- B. Мобільний додаток для фітнес браслетів.
- C. Система реєстрації лікарів.
- D. Веб сервіс надання медичних консультацій.

Проєкт «Цифрова адженда України» це:

- A. Документ, що визначає зміст основних компонентів цифровізації держави.
- B. База даних громадян.
- C. Вебсервіс доступу до адміністративних послуг.
- D. Система електронного документообігу.

Поняття «Цифровий стрибок» означає:

- A. Швидку зміну, вчинену організацією, суспільством, сферою або країною для переходу на більш високий рівень розвитку, минаючи проміжні стадії, які є природними в інших випадках.

- В. Кар'єрний ріст працівника.
- С. Реєстрація електронних документів.
- Д. Оновлення комп'ютерної техніки.

Перевагами цифрових робочих місць є:

- А. Зменшення витрат на апаратне забезпечення, офісні приміщення, відрядження.
- В. Збільшення пенсійного віку громадян.
- С. Зменшення рівня корупції в органах державної влади.
- Д. Збільшення кількості працюючих пенсіонерів.

Одним із головних напрямків цифровізації сфери екології та охорони навколишнього природного середовища є:

- А. Розумне" споживання енергії, підвищення ефективності виробництва та постачання енергії.
- В. Сорткування сміття.
- С. Контроль за використанням водних ресурсів.
- Д. Використання «розумних» автомобілів.

Одним з важливих елементів Єдиного цифрового ринку Європи (Digital Single Market) є:

- А. Розбудова Європейської хмари відкритої науки та Європейської інфраструктури даних.
- В. Впровадження міжнародних стандартів управління смарт-сіті.
- С. Створення національної системи незалежного екологічного моніторингу та оцінки стану природних екосистем та атмосфери.
- Д. Розвиток дистанційної форми освіти з використанням когнітивних та мультимедійних технологій.

ДОПОМІЖНА ЛІТЕРАТУРА

1. Balogun, A.-L. et al. Assessing the potentials of digitalization as a tool for climate change adaptation and sustainable development in urban centres. *Sustainable Cities and Society*. 2019. doi:10.1016/j.scs.2019.101888
2. Billon M., Lera-Lopez F., Marco R. Differences in digitalization levels: a multivariate analysis studying the global digital divide. *Review of World Economics*. 2010. 146(1). 39-73.
3. Bondarenko S., Liganenko I., Mykytenko V. Transformation of public administration in digital conditions: world experience, prospects of Ukraine. *Journal of Scientific Papers «Social development and Security»*. 2020. 10(2). 76-89.
4. Brom F. W., Besters M. 'Greedy' information technology: The digitalization of the European migration policy. *European Journal of Migration and law*. 2010. 12(4). 455-470.
5. Bürgin A. Compliance with European Union environmental law: An analysis of digitalization effects on institutional capacities. *Environmental Policy and Governance*. 2020. 30(1). P.46-56.
6. Carmela Annosi M., Brunetta F., Capo F., Heideveld L. Digitalization in the agri-food industry: the relationship between technology and sustainable development. *Management Decision*. 2020. doi:10.1108/md-09-2019-1328
7. Chaplyha V. et al. Digital Transformation of Ukraine and Czechia: Perspectives and Risks. *Information Technology for Practice. Proceedings of the 20th International Conference on Information Technology for Practice, 2017*. 241-253.
8. Di Silvestre M. L., Favuzza S., Sanseverino E. R., Zizzo G. How Decarbonization, Digitalization and Decentralization are changing key power infrastructures. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*. 2018. 93. P.483-498.
9. *Digital Democracy: Issues of Theory and Practice*. Hacker K., van Dijk J., eds. London: SAGE Publications Ltd, 2000. 240 p.

10. Filipiak B. Z., Dylewski M., Kalinowski M. Economic development trends in the EU tourism industry. Towards the digitalization process and sustainability. *Quality & Quantity*. 2020. <https://doi.org/10.1007/s11135-020-01056-9>
11. Frackiewicz E. Value creation through new technologies vs. offer digitalisation. *World Review of Entrepreneurship, Management and Sustainable Development*. 2010. 6(4). 276. doi:10.1504/wremsd.2010.037105
12. Glotko A. et al. Main trends of government regulation of sectoral digitalization. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*. 2020. 7(3). 2181.
13. Hanschitz G. Digitalization of Politics and Elections. In: *Handbook of Cyber-Development, Cyber-Democracy, and Cyber-Defense*. Carayannis E., Campbell D., Efthymiopoulos M. (eds). Springer, Cham, 2017. P. 1–15.
14. Hegyes É. G., Csapó I., Farkas M. F. Some aspects of digitalization and sustainability in the European Union. *Journal of Management*. 2017. 36(2). 37-46.
15. Höchtl J., Parycek P., Schöllhammer R. Big data in the policy cycle: Policy decision making in the digital era. *Journal of Organizational Computing and Electronic Commerce*. 2016. Vol. 26. No. 1. P. 147–169.
16. Ivanova V. N. et al. Economic policy for country's digitalization: A case study. *Entrepreneurship and sustainability issues*. 2019. 7(1). 649.
17. Kaufmann M., Jeandesboz J. Politics and 'the digital': From singularity to specificity. *European Journal of Social Theory*. 2017. Vol. 20. No. 3. P. 309–328.
18. Kharazishvili Y. et al. Social Safety of Society for Developing Countries to Meet Sustainable Development Standards: Indicators, Level, Strategic Benchmarks (with Calculations Based on the Case Study of Ukraine). *Sustainability*. 2020. 12(21). 8953.
19. Kinnunen J., Androniceanu A., Georgescu I. Digitalization of EU Countries: a clusterwise analysis. In *Proceedings of the 13rd International Management Conference: Management Strategies for High Performance*. 2019. P. 1-12.
20. Krajewska A. Digitalisation and information law as part of the developing global health law system. *International Journal of Technology Policy and Law*. 2016. 2(2/3/4). 104. doi:10.1504/ijtpl.2016.077172
21. Krynytsia S. O. State policy for digitalization of Ukraine' s economy. *Financial space*. 2018. 3(31).
22. Kvitka S., Mazur O. Directions of development of digital society in ukraine: by case of Dnipropetrovsk region. *Modern Management Review*. 2020. 25. 27(1). 21-30.
23. Kwilinski A., Vyshnevskiy O., Dzwigol H. Digitalization of the EU Economies and People at Risk of Poverty or Social Exclusion. *Journal of Risk and Financial Management*. 2020. 13(7). 142.
24. Kyzym M. et al. Impact of Global Digitalization on Public Policy in the Context of Education. *Annals of the Romanian Society for Cell Biology*. 2021. 7045-7052.
25. Leviäkangas P. Digitalisation of Finland's transport sector. *Technology in Society*. 2016. 47. 1–15. doi:10.1016/j.techsoc.2016.07.001
26. Moroz V., Dyma V. Digital transformation of public management system as a key factor for "greening" economy of Ukraine. *Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy*. 2020. 3(36).
27. Neligan, A. Digitalisation as Enabler Towards a Sustainable Circular Economy in Germany. *Intereconomics*. 2018. 53(2). 101–106. doi:10.1007/s10272-018-0729-4
28. Nikolina I. et al. Assessment of digitalization of public management and administration at the level of territorial communities. *Natsional'nyi Hirnychiy Universytet. Naukovyi Visnyk*. 2020. 5. 150-156.
29. Ordieres-Meré J., Remón T. P., Rubio J. Digitalization: An opportunity for contributing to sustainability from knowledge creation. *Sustainability*. 2020. 12(4). 1460.

30. Pechenkin I. Digitalization of public governance and improvement of legal norms of appeals of service activity of public authorities in Ukraine. *Public administration aspects*. 2020. 8(3). 81-91.
31. Pozdniakova A. Digitalization process in Ukraine as a prerequisite for the smart city concept development. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2017. 3(4).
32. Preuss U. Sustainable Digitalization of Cultural Heritage—Report on Initiatives and Projects in Brandenburg, Germany. *Sustainability*. 2016. 8(9). 891. doi:10.3390/su8090891
33. Rajavuori M., Huhta K. Digitalization of security in the energy sector: evolution of EU law and policy. *The Journal of World Energy Law & Business*. 2020. Vol.13. Is.4. P. 353—367.
34. Ringenson T. et al. Digitalization and environmental aims in municipalities. *Sustainability*. 2018. 10.4. 1278.
35. Rossikhin V. et al. Digitalization of education as a driver of digital transformation of Ukraine. *ScienceRise*. 2020. (3). P. 66-70.
36. Schoukens P. Digitalisation and social security in the EU. The case of platform work: from work protection to income protection? *European Journal of Social Security*. 2020. doi:10.1177/1388262720971300
37. Silenko A. Digitalization In The Fight Against Corruption In Ukraine. *Man, society, politics: topical challenges of the modernity: collective monograph*. Lviv-Toruń: Liha-Pres, 2019. P.147-159.
38. Silvestre M. et al. How Decarbonization, Digitalization and Decentralization Are Changing Key Power Infrastructures. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*. 2018. 93. 483.
39. Smith D. Enhancing Cybersecurity in the Energy Sector: A Critical Priority. *Journal of Energy & Natural Resources Law*. 2018. 36. 373.
40. Sokolovska O. Directions Of Development Of Digital Society In Ukraine. *Green, Blue and Digital Economy Journal*. 2020. 1(2). 62-67.
41. Soldak M. O. Industrial ecosystems and digitalization in the context of sustainable development. *Economy of Industry*. 2020. 4 (92). 38-66.
42. Synyutka N., Kurylo O., Vasyliuk T. Digital Transformation of Public Procurement in Ukraine. *Governance*. 2(5).
43. Valenduc G., Vendramin P. Digitalisation, between disruption and evolution. *European Review of Labour and Research*. 2017. 23(2). 121–134. doi:10.1177/1024258917701379
44. Yegorov I. Y., Gryga V. Y. Comparative Analysis of the Availability of Digitalization Indicators in Ukraine and Other EU Eastern Partnership Countries. *Statistics of Ukraine*. 2019. 86(3). 56-62.
45. Zheltovsky V. The Eastern Partnership and its Impact on Self-Governance Reform in Ukraine. *CES Working Papers*. 2016. 8(3). 550-571.
46. Алієв А. Цифровізація як механізм реалізації сервісної політики держави. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2019. Вип. 22. С. 125-129.
47. Берназюк О. Роль та місце цифрових технологій у сфері публічного управління. *Інформаційне право*. 2017. №10. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2017/10/35.pdf>
48. Бондар Г., Гаркуша А. Інформаційна політика та етика в добу діджиталізації. *Публічне управління та митне адміністрування*, № 4 (23), 2019. С. 27-33.
49. Гриценко А. А. Вплив формування інформаційно-мережевої економіки на соціальні відносини і характер знань. *Суспільство, економіка та економічна наука в XXI столітті : зб. матеріалів II міжнар. наук.-практ. конф., 21–22 квітня 2017 р. Київ : КНЕУ, 2017. С. 8–12.*
50. Гурочкіна В., Кравченко Л., Гнатюк С. Цифровізація сучасного соціально-економічного простору: боти та хмари. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2018. №6. Том 2. С. 35-39.

51. Гусева О. Ю., Легомінова С. В. Діджиталізація – як інструмент удосконалення бізнес-процесів, їх оптимізація. Економіка. Менеджмент. Бізнес. 2018. № 1. URL: <http://journals.dut.edu.ua/index.php/emb/article/view/1812>
52. Дубина М. В., Козляничко О. М. Концептуальні аспекти дослідження сутності діджиталізації та її ролі в розвитку сучасного суспільства. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2019. 3(19), С. 21-32.
53. Жосан А. Стан розвитку діджиталізації в Україні. Economic Analysis. 2020. Vol. 30. No. 1 (2). P. 44-52.
54. Інтеграція України до Єдиного цифрового ринку Європейського Союзу: виклики, можливості та бар'єри [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: https://eu-ua-csp.org.ua/media/uploads/Integration%20to%20EU%20DSM_Ukr%20side_UA.pdf
55. Калашник Н. Вплив діджиталізації на формування публічної політики в Україні. Демократичне врядування. 2020. Вип. 2(26). С.1-13.
56. Качний О. Законодавчі аспекти впровадження інформаційно-комунікаційних технологій – стратегічного напрямку оптимізації державного управління. Державне управління: удосконалення та розвиток: Електронне наукове фахове видання. 2015. №5. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=853>
57. Куйбіда В. С. та ін. Цифрове врядування в Україні: базові дефініції понятійно-категоріального апарату. Вісник Національної академії державного управління при Президенті України. Серія: Державне управління. 2018. №1. С. 5-10.
58. Лопушинський І. «Цифровізація» як основа державного управління на шляху трансформації та реформування українського суспільства. Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. 2018. № 2. С.1-18.
59. Мельникова А. Четверта промислова революція: соціальні виклики. Strategies for Entrepreneurship for Sustainable Development of Small and Medium-Sized Innovative Entrepreneurship: International Conference, 9-14 October 2019. Riga : Baltic International Academy, 2019. С. 144-151.
60. Мешко Н. П., Сазонець О. М., Джусов О. А. та ін. Стратегії високотехнологічного розвитку в умовах глобалізації: національний та корпоративний аспекти: монографія. Донецьк: Юго-Восток, 2012. 470 с.
61. Оцінка досягнення цілей Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: https://eu-ua.kmu.gov.ua/sites/default/files/inline/files/review_of_achievement_of_euua_aa_objectives_ukr_0.pdf
62. Самойленко, А. Особливості цифровізації країн Європейського Союзу в умовах глобалізації [Текст] / Алла Самойленко // Вісник економіки. – 2021. – Вип. 1. – С. 46-54.
63. Сиволапенко Т. Досягнення та перспективи цифровізації публічного управління в Естонії. Теорія та практика державного управління. 2018. Вип. 2. С. 257-263.
64. Соколова Г. Б. Деякі аспекти розвитку цифрової економіки в Україні. Економічний вісник Донбасу. 2018. № 1 (51). С. 92–96.
65. Цифрова агенда України -2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: <https://uccr.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>
66. Цифрові трансформації в Україні: чи відповідають вітчизняні інституційні умови зовнішнім викликам та європейському порядку денному? – Польський фонд міжнародних та регіональних досліджень, 2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: http://eap-csf.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/Research_DT_PF_WG2_ua-1.pdf
67. Яворський П. Інтеграція України в єдиний цифровий ринок України / П.Яворський, С.Таран, О.Шепотило, О.Гаманюк. – Київ, 2020. – [Електронний ресурс]. Режим доступу до джерела: https://ucep.org.ua/wp-content/uploads/2021/01/dig_ukraine_eu_15.12.2020-_WEB_3.pdf